

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2015

Etela Coufalová

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

**Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
jako nový prvek
ve struktuře péče o ohrožené děti**

Bakalářská práce

Autor: Etela Coufalová
Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii
Vedoucí práce: Mgr. Leoš Šebela

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor: Etela Coufalová
Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii
Název práce: **Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc jako nový prvek ve struktuře péče o ohrožené děti**
Název závěrečné práce AJ: Facilities for children requiring immediate assistance as a new element in the structure of care for vulnerable children.

Stručný obsah, popis tématu, zvolených metod:

Problematika ohrožených dětí a struktura péče o dítě v České republice. Spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí směřující k sociálnímu fungování dětí, respektive rodin v podmínkách běžného života. Činnosti zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc se zaměřením na Havlíčkovobrodsko. Metody: Kvalitativní výzkumná strategie – analýza dokumentů a kazuistiky. Literatura: dle zaměření.

Brief contents, theme description, selected methods:

The issue of vulnerable children and structure of child care in the Czech Republic. Cooperation with authorities for the social-legal protection of children leading to social functioning of children, or families in real-life conditions. Activity of facilities for children requiring immediate assistance focusing on the region of Havlickuv Brod. Methods: Qualitative research strategy – analysis of documents and casuistry. Literature: according to specialization

Garantující pracoviště: Pedagogická fakulta
Vedoucí práce: Mgr. Leoš Šebela
Konzultant:
Oponent: Mgr. et Mgr. Petra Kalibová
Datum zadání závěrečné práce:
Datum odevzdání závěrečné práce:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce Mgr. Leoše Šebely samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu bakalářské práce Mgr. Leošovi Šebelovi za jeho rady a čas, který mi věnoval. V neposlední řadě také děkuji zaměstnancům a dětem ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kteří mi poskytli potřebné informace.

Anotace

COUFALOVÁ, Etela. *Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc jako nový prvek ve struktuře péče o ohrožené děti.* Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2014. 61s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá fenoménem ohrožených dětí v naší společnosti a sociálně-právní ochranou této cílové skupiny. Hlavním cílem je zmapovat rodinné prostředí, ze kterého děti přicházejí do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) v období od listopadu 2011 do listopadu 2014 v okrese Havlíčkův Brod a zjistit na základě jakého podnětu jsou přijímány.

Práce je rozdělena na dvě části. V první, teoretické části je vymezen český systém péče o dítě. Dále jsou charakterizovány činnosti ZDVOP v okrese Havlíčkův Brod. Zároveň je popsána spolupráce obecních úřadů obcí s rozšířenou působností s rodinou a orgánem sociálně-právní ochrany, včetně legislativního rámce.

Ve druhé, výzkumné části je pozornost zaměřena na zjištění, na základě jakých skutečností jsou děti přijímány ZDVOP, včetně důvodnosti jejich umístění. Vzhledem k charakteru zkoumané problematiky byla data získávána kombinovanou výzkumnou strategií s technikami sekundární analýzy dostupných dat a kazuistikami. Výzkum byl uskutečněn v ZDVOP. V závěru je zodpovězen výzkumný cíl a doporučení na řešení dané problematiky, které vzešly z tohoto šetření.

Klíčová slova:

Sociálně-právní ochrana dětí,
ohrožené děti,
zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Annotation

COUFALOVÁ, Etela. *Centres for Children Requiring Immediate Assistance as a New Element in the Structure of Care for Vulnerable Children*. Hradec Králové: University of Hradec Králové, 2014, 61 pp. Bachelor degree thesis.

This bachelor degree thesis deals with the phenomenon of vulnerable children in our society and with socio-legal protection of this target group. The main objective of the thesis is to explore family environment from which children were coming to the centres for children requiring immediate assistance in the district of Havlíčkův Brod during the period from November 2011 to November 2014 and to determine on what impulse the children are usually admitted.

The thesis is divided into two parts. In the first, theoretical part, it defines the Czech system of child care. Further, it characterizes centres for children requiring immediate assistance in the region of Havlíčkův Brod. It also describes the cooperation of municipal authorities of municipalities with extended powers with families and centres for social and legal protection of children, including the legislative framework.

In the second, research part, the thesis focuses on the identified reasons for which children are admitted to centres for children requiring immediate assistance and on their legitimacy. Due to the nature of the issues examined, the data were obtained through research strategy in combination with the techniques of secondary analysis of available data and case reports. The research was carried out in the centre for children requiring immediate assistance attached to Children's Home. In the concluding part, the main research questions are answered and recommendations related to the above-mentioned issues, which have emerged from the research investigation, given.

Keywords:

Socio-legal protection of children,
vulnerable children,
centres for children requiring immediate assistance.

Obsah

Úvod	10
1 Systém péče o dítě	12
1.1 Sociálně-právní ochrana dětí v ČR.....	12
1.2 Resorty působící v péči o ohrožené děti	14
1.3 Legislativní rámec.....	15
1.4 Historie péče o ohrožené děti.....	17
1.5 Péče o ohrožené děti v zahraničí.....	18
1.5.1 Sociálně právní ochrana dětí ve Slovensku.....	18
1.5.2 Sociálně-právní ochrana dětí v Polsku	20
2 Náhradní výchovná péče	23
2.1 Náhradní rodinná péče	23
2.2 Zařízení ústavní a ochranné výchovy, ZDVOP	24
2.2.1 Školská zařízení ústavní a ochranné výchovy	25
2.2.2 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	27
2.2.3 Úskalí a pozitiva institucionalizované péče	28
3 Dětský domov a ZDVOP v Nové Vsi u Chotěboře	30
3.1 Charakteristika lokality	30
3.2 Dětský domov	30
3.3 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	31
4 Praktická část	33
4.1 Harmonogram postupu	33
4.2 Analýza dokumentů	34
4.3 Kazuistiky.....	36
Závěr	53
Seznam použité literatury	56
Seznam příloh	62

Seznam použitých zkratk

ČR	-	Česká republika
DD	-	dětský domov
DDŠ	-	dětský domov se školou
MPSV	-	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	-	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MZ	-	Ministerstvo zdravotnictví
OSPOD	-	orgán sociálně právní ochrany dětí
VÚ	-	výchovný ústav
ZDVOP	-	zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Úvod

Téma bakalářské práce „Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc jako nový prvek ve struktuře péče o ohrožené děti“ je považováno za společensky významné téma, vzhledem k současnému procesu transformace institucionální výchovy v české společnosti a trendu prevence sociální exkluze. Tato problematika je zároveň spojována s praktickým působením v dětském domově, jehož doplňkovou činností je zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Bakalářská práce je pojímána především jako osobní úhel pohledu k diskusi o efektivitě potřebného působení na ohrožené děti tak, aby mohly žít plnohodnotný život.

Hlavním cílem práce je v institucionalizované péči zdůraznit, v současné době preferovaná, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Pro stanovený rozsah bude poukázáno na ideje a na legislativu, včetně vyzdvižení koncepce tohoto typu zařízení. Cílem výzkumu je zmapovat rodinná prostředí, ze kterých přicházejí děti do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc v období od listopadu 2011 do listopadu 2014 v okrese Havlíčkův Brod a zjistit na základě jakého podnětu jsou přijímány.

Za výzkumný vzorek jsou zvoleny děti umístěné ve výše uvedeném zařízení sociálně-právní ochrany.

Za inspirační zdroj práce jsou považovány již vypracované odborné práce z různých škol, literatura včetně legislativních zdrojů a internetových portálů.

Bakalářská práce zahrnuje teoretický rámec a výzkumné šetření. V teoretické části je pozornost věnována sociálně právní ochraně dětí, včetně systému náhradní výchovné péče v českém prostředí i v sousedních zemích a vyzdvihuje dětský domov i zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na Havlíčkobrodsku. Pro zpracování teoretické části byly použity také zdroje, které nejsou explicitně citovány a byly použity pouze jako studijní materiál. Tyto zdroje jsou uvedeny v seznamu použité literatury v části nazvané: Seznam prostudované literatury související s tématem. V praktické části je využita kombinovaná výzkumná strategie s technikami sekundární analýzy dostupných dat a kazuistikami. V závěru práce jsou shrnuty výsledky výzkumného šetření, interpretace získaných

poznatků a doporučení, která vedou k potřebným opatřením.

K zodpovězení výzkumného cíle byly stanoveny výzkumné otázky:

- 1. Přichází děti do zařízení především na základě podnětu obecního úřadu obce s rozšířenou působností, respektive OSPOD?**
- 2. Jsou umísťovány děti do ZDVOP v první řadě pro rodinné problémy vycházejících od rodičů?**
- 3. Zůstávají děti z nefunkčních rodin v ústavní výchově?**

Zpracování bakalářské práce povede k obohacení znalostí v oboru. Lze mít za to, že se výzkum opře o konkrétní poznatky ohrožených dětí a zhodnotí skutečnosti umísťování dětí do ZDVOP. Výsledky výzkumného šetření budou předloženy týmu vedoucích pracovníků ZDVOP jako interní podklad k vypracování metodických postupů, včetně strategických plánů organizace práce s dětmi.

Obsah bakalářské práce zároveň vyzývá potenciální zájemce k navázání dalších poznatků a výzkumných šetření v dané problematice. Je pravděpodobné, že zjištěné skutečnosti mohou být významné jak pro orgány a zařízení sociálně právní ochrany, tak pro ostatní, kteří se o této problematice chtějí dovědět více.

1 Systém péče o dítě

Systém péče o ohrožené děti v České republice (dále jen ČR) prochází značnými změnami. Dochází k decentralizaci a zainteresovanosti všech dotčených subjektů i objektů. Pozornost je zaměřena především na preferenci péče o děti v rodinném prostředí a snižování počtu dětí v ústavní výchově. Právo dítěte na život ve vlastní rodině je garantováno státem. V naší společnosti je vytvořena koncepce veřejné politiky, která zajišťuje ochranu a péči o všestranný rozvoj obyvatel, ať již prostřednictvím vládních subjektů, národních i nadnárodních organizací. Celostátní aktivity jsou realizovány na úrovni jednotlivých ministerstev. Rodinná politika a agenda péče o ohrožené děti je v gesci rezortů Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva vnitra a Ministerstva spravedlnosti. Dále se této oblasti dotýká i Ministerstvo pro místní rozvoj a Ministerstvo financí.

1.1 Sociálně-právní ochrana dětí v ČR

„Cílem sociálně-právní ochrany dětí je zajištění práva dítěte na příznivý vývoj a výchovu, na rodinnou péči a ochranu jeho zájmů.“ (Sociálně-právní ochrana dětí, 2012).

V naší společnosti jsou stanoveny priority péče o děti, které například vymezují právo dítěte na život ve vlastní rodině, včetně posilování rodičovských dovedností a rodičovské odpovědnosti za výchovu dětí i právo dítěte na kontakt s rodiči a lze jej omezit jen ze závažných důvodů. Slovník sociální práce vymezuje rodičovskou odpovědnost takto: „*Souhrn práv a povinností rodičů při péči o nezletilé dítě zahrnující péči o zdraví, tělesný, rozumový, citový a mravní vývoj. Při výkonu uvedených práv a povinností jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje a používat takových výchovných prostředků, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte, ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový, a mravní vývoj.*“ (Matoušek 2, 2008, s. 176).

Sociálně-právní ochrana dětí zabezpečuje pomoc dětem ve všech situacích jejich ohrožení, a to bez ohledu, zda dítě pobývá v primární rodině nebo

v náhradním rodinném prostředí. Zároveň představuje metodický a koncepční systém opatření směřujících k celkové ochraně osobnosti dítěte, s důrazem na ochranu jeho života, zdraví, práv a zájmů. Specifické subjekty poskytují preventivní i restriktivní nástroje při práci s rodinou, respektive s dětmi a osobami zodpovědnými za výchovu dítěte, včetně spolupráce se školskými, sociálními a zdravotnickými zařízeními aj. Provádějí depistáž, poskytují poradenství, individuálně plánují s cílem eliminace nežádoucích jevů rodiny. **Cílem je především sanovat rodinu a působit tak, aby rodiče a děti zůstali spolu s tím, že se záměrným působením zlepší rodinné zázemí a nedojde k jejich separaci z primárního prostředí.** Zároveň podle Špeciánové jsou rodiče povinni spolupracovat s orgány sociálně-právní ochrany dětí a dále jsou povinni na jejich vyžádání dostavovat se k osobnímu jednání, předložit listiny a další doklady a poskytnout nezbytné informace. (Špeciánová, 2007).

Ochrana poskytovaná rodinám s dětmi na lokální úrovni prostřednictvím obce, respektive obce s rozšířenou působností, je primárně zaměřena na přímý výkon sociální práce a terénní práci. Krajský úřad při regionální úrovni provádí koordinační i metodickou činnost a zároveň vystupuje jako odvolací orgán.

Orgány sociálně-právní ochrany dětí sídlí na příslušných úřadech při sociálním odboru, s tím, že Matoušek dodává, že „přešly z okresních úřadů v roce 2002 na pověřené obce“ (Matoušek, 2010, s. 270). Tento odbor poskytuje poradenství při řešení aktuální nepříznivé situace rodiny, zastupuje zájmy dítěte a vystupuje v pozici opatrovníka při soudních řízeních. V rámci terénní práce provádí depistáž, mapuje ohrožené děti. Zároveň jedná s dětmi a rodiči o výchovném působení, chování a sleduje, zda je dítěti zamezován přístup do patologického prostředí. Spolupracuje s různými subjekty a realizuje preventivní i represivní opatření a mj. zprostředkovává náhradní rodinnou péči. Jak uvádí Matoušek „návštěvy v rodině jsou samozřejmostí, v případě potřeby se opakují“ (Matoušek, 2008, s. 196-197). V rámci zajištění odbornosti musí sociální pracovníci splňovat zákonem stanovené kvalifikační předpoklady pro výkon této profese.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) zpracovává individuální plán ochrany dítěte, který obsahuje konkrétní kroky aktivit všech zúčastněných subjektů, včetně časového rozvrhu. Zároveň pořádá případové konference

v rámci rozhodování o dítěti a při řešení rodinné problematiky přihlíží k názoru dítěte. Dále podává návrh k soudu na vydání rozhodnutí dotýkající se péče o dítě, např. ve věci pěstounské péče, včetně pěstounské péče na přechodnou dobu, osvojení, ústavní výchovy, případně osobního styku s dítětem apod. Pokud se dítě dostane do situace, kdy je jeho vývoj, život nebo důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen, vydá soud na návrh OSPOD předběžné opatření.

Obecní úřad s rozšířenou působností pořádá, případně zprostředkovává odborné přednášky týkající se rodinné problematiky. Zároveň může rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte nařídit povinnost navštívit, respektive využít služby odborného poradenského zařízení. Obecní úřad s rozšířenou působností dále vykonává funkci poručníka a dále opatrovníka i ve vztahu k cizině. Výkon přenesené působnosti je hrazen ze státního rozpočtu formou příspěvku na výkon státní správy, případně na základě dotací.

Krajský úřad dále jedná například s osobami vhodnými pro osvojení či pěstounskou péči a poskytuje jim odbornou pomoc, včetně přípravy k pěstounské péči na přechodnou dobu a zajišťuje jim konzultace.

1.2 Resorty působící v péči o ohrožené děti

Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) realizuje sociálně-právní ochranu dětí, včetně právní, metodické, konzultační a kontrolní činnosti. Například zpracovává analytická a statistická data, přezkoumává rozhodnutí krajských úřadů v odvolacím a přezkumném řízení, spolupracuje na mezinárodní úrovni, zajišťuje finanční prostředky na výplatu státního příspěvku pro zřizovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále jen ZDVOP) a spravuje agendu náhradní rodinné péče. Po metodické stránce vede obecní úřady, spolupracuje s rodinami, zabývá se depistáží ohrožených dětí aj. Zároveň vydává pověření k výkonu sociálně-právní ochrany nestátním subjektům. Do resortu MPSV patří ústavy sociální péče a ZDVOP.

Ministerstvo zdravotnictví (MZ) se rodinné problematiky dotýká mj. v oblasti pediatrie, péče poskytované v jeslích, kojeneckých ústavech, dětských domovech pro děti do 3 let věku a dětských psychiatrických léčebnách. Zároveň zpracovává preventivní programy proti násilí na dětech, rizikovému chování či uží-

vání návykových látek u dětí a mládeže. MZ se podílí na přípravě právních norem a metodických materiálů péče o ohrožené děti.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) řeší ochrannou a ústavní výchovu dětí umístěných v dětských domovech, dětských domovech se školou, diagnostických ústavech i výchovných ústavech, včetně působení středisek výchovné péče.

Ministerstvo spravedlnosti se zabývá rodinným právem a činnostmi soudů ve věcech opatrovnických, soudnictví ve věcech mládeže a trestněprávní ochrany dětí aj. Do agendy lze zahrnout mj. i soudy pro mládež a věznice pro mladistvé. Zároveň státní zastupitelství hraje důležitou roli při kontrole dodržování právních norem v zařízeních ústavní výchovy. Probační a mediační služba působí mj. ve věcech výkonu výchovných či trestních opatření dětí a mládeže.

Ministerstvo vnitra směřuje k ochraně společnosti a působí preventivně v oblasti sociální patologie a kriminality. Věnuje se trestné činnosti dětí páchané na dětech, včetně přípravy metodických a koncepčních materiálů.

V současné době se zavádějí do praxe **standardy péče o ohrožené děti**. Významným mezníkem v systému péče o tyto děti jsou mj. aktivity nestátních subjektů, a to na poli působnosti, ve kterých jej stát není schopen zajistit. Této problematice se úzce dotýká zejména zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, včetně vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, případně směrnice ústředních správních úřadů publikovanými ve Věstníku vlády a dále zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. *„Orgány sociálně-právní ochrany, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a pověřené osoby jsou povinny se řídit při výkonu sociálně-právní ochrany standardy kvality sociálně-právní ochrany, které jsou kritérii určujícími úroveň kvality poskytování sociálně-právní ochrany.“* (zákon 359/1999 Sb.).

1.3 Legislativní rámec

Podle Novotné a Fejta má sociálně-právní ochrana dětí v systému veřejného práva významné postavení a v ČR dlouholetou tradici. Výkon sociálně-právní

ochrany dětí není zdaleka jednoduchý, neboť sociálně-právní ochrana je ovládnuta ústavními principy, mezinárodními dokumenty a je zakotvena v řadě právních předpisů. Její výkon není jednoduchý také proto, že se velmi citelně dotýká života dětí a jejich rodin a problémy v rodinách bývají někdy dlouho skryté a nedaří se je snadno a včas řešit.(Novotná, Fejt, 2009). Společenská symbióza je ovlivňována přijatými zákonnými opatřeními, včetně mezinárodních smluvních závazků. Jsou to mj. mezinárodní dokumenty přijaté Valným shromážděním OSN, jako **Všeobecná deklarace lidských práv** z roku 1948, **Deklarace o právech dítěte**, která od roku 1959 mj. vymezuje právo na náhradní rodinnou péči v případě, kdy dítě rodiče nemá, a dále **Úmluva o právech dítěte**, která od konce roku 1989 zaručuje dítěti státní ochranu v případě, že se o něj rodiče nechtějí nebo nemohou starat.

Zároveň v roce 1950 Rada Evropy přijala **Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod** ve které je deklarováno právo na respektování soukromého a rodinného života (209/1992 Sb.) a v roce 1961 **Evropskou sociální chartu** a jiné dokumenty odsouhlasené Haagskou konferencí (například Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, nebo Světová deklarace o přežití, ochraně a rozvoji dětí).

Naše společnost disponuje uspořádaným právním řádem ČR. Již v **Ústavě a Listině základních práv a svobod** z roku 1993 je garantována ochrana dětí, rodičovství a rodiny a mj. je zaručeno právo na rodičovskou výchovu. Péče o děti a jejich ochrana je zakotvena v dalších právních předpisech. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů je provázán s občanským zákoníkem i občanským soudním řádem. Dále se řada zákonů zabývá zabezpečením rodin, respektive sociálními dávkami, včetně finanční podpory náhradní rodinné výchovy. Jedná se především o **zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře**, dále o **zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi**, ve znění pozdějších předpisů, **zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu**, ve znění pozdějších předpisů a další právní předpisy. Ústavní a ochranná výchova je řešena **zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních**, ve znění pozdějších předpisů (dále

jen zákon č. 109/2002 Sb.). S dětmi i mladistvými spolupracuje také probační a mediační služba ČR v souladu s platným **zákonem č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě. Zákon č. 218/2003 Sb., se zabývá odpovědností mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže**. Poskytované sociální služby pro rodiny s dětmi aj. spravuje **zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách**, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon definuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, které jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje. (108/2006 SB.

V poslední době dochází k legislativním úpravám speciálních zákonů, včetně rodinné politiky a problematiky ohrožených dětí. Důležitou roli zastává institut náhradní rodinné péče, která je upřednostňována před odebráním dítěte z primární rodiny s důrazem na prevenci a zavádění standardů kvality do praxe, včetně individuálního plánování všem zúčastněným subjektům.

1.4 Historie péče o ohrožené děti

Péče o ohrožené děti během dlouhodobého vývoje prošla změnami, na kterých se podílely charakteristické změny společenských podmínek. Počátky náhradní výchovné péče je možné přisuzovat zakládáním útulků pro odložené děti. Dále vydáním říšského zákona domovského v roce 1863 lze přisuzovat vznik institucionalizované péče dětí, péče o chudé, léčbě v nemocnicích apod. Zároveň byla uzákoněna povinnost obce postarat se o svého občana a jeho rodinu. Sociálně-právní ochrana dětí v sekci státu se začala rozvíjet především po 1. světové válce, a to v souvislosti s válečnými sirotky. Zároveň se vznikem Československa byla zřízena ministerstva. *„Zemský výbor v Čechách pro děti a mládež zřizuje v roce 1902 sirotčí fond a od roku 1904 vznikají v jednotlivých okresech Okresní komise pro péči o mládež, jejichž úkolem je starat se oděti opuštěné a osiřelé. V roce 1908 vzniká ve Vídni říšské Ústředí péče o mládež a téhož roku v Praze i samostatná Česká zemská komise pro péči o mládež při Zemské školní radě. Tato ústřední komise sdružuje dobrovolné pracovníky různých oborů (bez finanční pomoci státu) a koordinuje činnost Okresních komisí péče o mládež.“* (Matějček,

1999, s. 28). Novotná uvádí, že v roce 1952 byl legislativně ukotven zákon o sociálně-právní ochraně mládeže, který přispíval výchovou dětí v prospěch socialistické společnosti. Následně byl v roce 1963 přijat **zákon o rodině** a dále následující rok **zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník**, který mj. řešil sociálně-právní ochranu dětí. MPSV vzniklo v roce 1969, a to na základě zákona č. 2/1969 Sb. V roce 2000 se stal účinný zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. (Novotná, 2001). Od roku 2014 je aktuální zákon č. 89/2012 Sb, občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, který je součástí tzv. rekodifikace soukromého práva, včetně rodinného práva. Péče o ohrožené děti v zahraničí

Srovnávat komplexní systém péče o ohrožené děti se zaměřením na ústavní výchovu v ČR a sousedních zemích je poměrně rozsáhlé téma, které by vyžadovalo zpracování samostatné práce, mj. vzhledem k široké škále právních předpisů jednotlivých států. V naší společnosti, tak jako v Polsku či Slovensku je preferována prevence a sanace rodiny. Je upřednostňována koncepce péče dětí vyrůstajících v biologické rodině, a pokud to není z různých důvodů možné, je snahou umístit děti do náhradní rodinné péče před ústavní. Státy poskytují pomoc rodinám poradenstvím, odbornou sociální prací, prostřednictvím státních i nestátních subjektů, včetně finanční podpory (sociálních dávek).

Specifika lze spatřovat například při soudním nařízením ústavní výchovy, kdy v Polsku není znám pojem předběžného opatření i ochranné výchovy oproti české legislativě a k výkonu ústavní výchovy dochází z rozhodnutí soudu na základě podnětu i jakékoliv třetí osobě, které je následně postoupeno Okresnímu centru pomoci rodině (podle bydliště dítěte). Naproti tomu Slovensko během desetileté spolupráce vládních i nevládních organizací vybuodovalo síť profesionálních rodin a jde svým příkladem i sousedním zemím.

1.5.1 Sociálně právní ochrana dětí ve Slovensku

Přijetím nových legislativních opatření, tj. zákona o rodině č. 36/2005 Z.z., zákona o sociálně-právní ochraně dětí a sociální kuratele č. 305/2005 Z.z. a občanského zákoníku došlo na Slovensku k reformě v oblasti sociálně-právní ochrany dětí s důrazem na „nejlepší zájem dítěte“.

Podle Nováka sociálně-právní ochranu dětí ve Slovensku vykonávají jak státní, tak nevládní subjekty. Od roku 2005 je pozornost zaměřena především na preventivní opatření, respektive předcházení vzniku krizových situací v rodině, ochranu práv a právem chráněných zájmů dětí apod. Zároveň je kladen důraz na vlastní názor dítěte a sanaci rodiny se zachováním dětí v jejich primární rodině. Pomoc je poskytována jak v přirozeném prostředí, ve “veřejném prostranství”, tak v náhradní rodinné péči nebo prostředím vytvořeném pro výkon opatření (např. zařízení poskytující krizové intervence). (Novák a kol. 2013).

Novák dále uvádí, že slovenský zákon o rodině z roku 2005 rozlišuje několik typů náhradní péče o dítě, kterými jsou svěřeni nezletilého dítěte do osobní péče jiné fyzické osoby než rodiče, soud upřednostňuje především příbuzného nezletilého dítěte, pěstounskou péči a ústavní výchovu. Zákon o rodině dále upravuje další dvě formy náhradní rodinné péče, kterými je osvojení a poručenství s osobní péčí. (Novák a kol. 2013).

Dětský domov aj. zařízení mj. zaměřené na rodiny s dětmi, podporu mladých dospělých po ukončení ústavní nebo náhradní rodinné jsou definovány v zákoně č. 305/2005 Z.z. Podle Langsteina a Špenika zároveň tato novela vymezuje a decentralizuje výkon sociálně-právní ochrany ministerstev, samosprávných celků aj. mimovládních subjektů. Systém podporuje náhradní rodinnou péči, méně dětí v rodinných skupinách a celkově v institucionální péči. Rodiny mohou být podporovány obcemi i finančně např. přiznáním příspěvku na dopravu rodiče za dítětem umístěným v dětském domově. Pozornost je zaměřena na vytváření vhodných podmínek pro profesionální rodiče. (Langstein, Špenik, 2013). Ke změnám dochází i uvnitř dětských domovů, kdy mj. zabezpečují péči v profesionálních rodinách i rodinných skupinách v samostatných bytech. Děti do 6 roku věku by měli být umístovány do profesionálních rodin, a to pouze s výjimkou dětí, jejichž zdravotní stav vyžaduje péči ve speciálních zařízeních, případně s ohledem na zachování sourozeneckých vazeb. Zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálních službách vymezuje další zařízení, komunitní plánování i potřebné supervize. „V současné době na Slovensku spadá celá oblast včetně zajišťování náhradní rodinné péče výhradně do působnosti ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny.“ (Novák a kol. 2013, s. 23)

Péči o děti v institucionální výchově na Slovensku lze ukázat na příkladu dětského domova Ratolest v Trnave. V roce 2005 se sloučil DD Ratolest s DD Hvězdička v Železnej Breznici a následně došlo k vybudování samostatné skupiny mladých jedinců ve Zvoleni a vytvoření profesionálních rodin. Od roku 2007 mohou být do DD umístěny i těhotné ženy a matky s dětmi. Jedná se o zařízení rodinného typu s celkovou kapacitou 88 dětí, tj. 6 rodinných skupin, 1 skupinou pro mladé dospělé, 10 profesionálních rodin a zařízení pro těhotné dívky a matky s dětmi. V DD pracuje 56 zaměstnanců, z toho 33 v přímém kontaktu s dětmi. DD disponuje bytovými jednotkami včetně 1 hostitelského, 2 byty pro těhotné a matky s dětmi a 2 byty v paneláku pro zletilé. Zařízení poskytují individuální i skupinovou pomoc dětem i rodinám, podporují sourozenecké vazby aj. Zároveň s dětmi navštěvují rodiny v jejich přirozeném prostředí a také provozují krátkodobé pobyty rodičů či blízkých osob v tzv. "hostovském" bytě. Děti mohou trávit pobyty i mimo zařízení o víkendech a prázdninách s tím, že příslušné obecní úřady tyto pobyty prověřují a vyjadřují se k nim. DD úzce spolupracuje s odbory sociálně-právní ochrany a sociální kurately dětí. Zletilým studujícím osobám ve věku 18-25 let je na základě žádosti „bývaní po skončení ústavnej starostlivosti“ poskytována péče se zaměřením k osamostatnění se, a to v bytové jednotce zvláště pro dívky a pro chlapce. Zároveň DD spravuje 10 profesionálních rodin s přibližně 20 dětmi, které dle potřeby navštěvují zaměstnanci. (Dětský domov Ratolest, 2014).

1.5.2 Sociálně-právní ochrana dětí v Polsku

V polské společnosti došlo k významným změnám v systému náhradní péče přijetím zákona č. 149 z roku 2011, kdy činnost státu i nevládních organizací směřuje k podpoře rodiny a pomoci dítěti s přednostním umístěním dětí do náhradní rodinné péče před ústavní. Důraz je kladen především na prevenci, kdy rodina může využívat služby rodinných asistentů, center denní péče, případně podpůrných rodin. (Právní úprava náhradní rodinné péče v Polsku, 2014).

Podle Nováka je v Polsku **pěstounská péče** profesionální i neprofesionální, respektive probíhá jak v rodinných dětských domovech (o počtu maximálně 8 dětí), tak v rodinách. Jsou-li v rodině 3 děti a více, může obec rozhodnout o její pomoci ve formě další vhodné osoby, která se na výchově dětí podílí. Profesio-

nální péče je ambulantní nebo speciální, která se zaměřuje například na nezletilé matky či děti se zdravotním postižením. Do náhradní rodinné péče lze dítě umístit na základě rozsudku soudu, žádosti rodičů či jiných osob nebo na žádost dítěte, případně u dítěte mladšího 10 let na žádost policie. (Novák a kol. 2013). „V roce 2010 přesáhl již počet dětí v pěstounských rodinách 66 tisíc, z toho žila v roce 2009 většina dětí – téměř 50 tisíc – v příbuzenských pěstounských rodinách.“ (Novák a kol. 2013, s. 24).

Osvojení v Polsku upravuje z roku 1964 zákon o rodině a opatrovnictví a dále ve věcech podmínek žadatelů z roku 2011 zákon o podpoře rodiny a systému náhradní péče. **Ústavní výchovu** spravují úřady okresní (powiatu) a krajské (województwa) v souladu s nařízením ministra práce a sociálních věcí (ministra pracy i polityki społecznej) č. 1720 z roku 2011, kdy soud rozhoduje na základě podkladů institucí či jedinců a následně okresní úřad vytipovává konkrétní zařízení. Pod Okresní úřady patří **výchovně vzdělávací zařízení** zabývající se socializačními (typické dětské domovy v ČR), rodinnými, intervenčními a speciálně-terapeutickými programy. V gesci krajských úřadů jsou **pečovatelská terapeutická zařízení** pro děti, které mají problémy zdravotní nebo s adaptací a **intervenční předadopční centra**, do kterých se umísťují děti vyžadující speciální péči před osvojením. (Právní úprava náhradní rodinné péče v Polsku, 2014).

Příkladné fungování ústavní péče je popsáno na konkrétním dětském domově Domu Dziecka w Cieszynie. **Dětský domov** byl založen roku 1989 císařem Františkem Jozefem I jako sirotčinec a dosoud se věnuje péči o děti. Jeho zřizovatelem je Okresní úřad v Cieszynie. Kapacita zařízení je 30 dětí. V budově, jež netvoří samostatný komplex je 8 dvou až pětিলůžkových pokojů, 3 společenské místnosti, herna, knihovna s PC a s připojením na internet, dílna, návštěvní místnost, prádelna, 2 kuchyňky. Součástí je dále samostatná bytová jednotka 1+1, kterou obývají tři mladí jedinci, kteří se připravují na následný samostatný život. Další místnosti jsou jídelna, kancelář psychologa a pedagoga, účtárna, ředitelna. Součástí DD je venkovní hřiště. Provozní a pedagogický personál tvoří 24 zaměstnanců (z toho 9 mužů a 15 žen). V rodinné skupině s vychovatelem je 2 až 5 dětí. Během víkendů a prázdnin pobývají děti také mimo zařízení v tzv. hostitelských rodinách, případně jsou dětem zprostředkovávány běžné táboro-

vé pobyty. Kontrolní činnost DD provádí hejtmanství (województwo) - Odbor sociální politiky a Okresní centrum pomoci rodině (Powiatowe centrum pomocy rodzinie). (Dom Dziecka w Cieszynie, 2014).

2 Náhradní výchovná péče

Pro zdárný vývoj dítěte a jeho socializaci je prvořadé, aby vyrůstalo v primární rodině. Raser poukazuje na skutečnost, že „v každém vztahu mezi rodičem a dítětem nalezneme stránku funkční a stránku osobní“ (Raser, 2000, s. 19).

Pokud se ovšem rodiče o dítě z různých důvodů nemohou, neumějí nebo nechťejí starat, nebo dítě osiří, je třeba najít jiná vhodná opatření. V takových to případech plní nezastupitelnou úlohu orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), který spolupracuje s rodinnými příslušníky i subjekty a vyžaduje-li to odůvodněný zájem dítěte, může navrhnout náhradní rodinnou výchovu, při které je dítě vychováváno náhradními rodiči přímo v jejich rodinách, případně institucionalizovanou péčí. Účelem je poskytnout dítěti přechodnou či dlouhodobou péči v době, kdy se ocitají bez rodinného zázemí s tím, že tyto vztahy mohou vzniknout pouze rozhodnutím soudu a její obsah tvoří práva a povinnosti vymezené zákonem anebo soudním rozhodnutím. **Náhradní rodinná péče má přednost před ústavní péčí**, respektive soud uváží, zda není vhodné svěřit dítě do péče fyzické osobě. Občanský zákoník uvádí, že „svěření dítěte do osobní péče pečující osoby nenahrazuje pěstounskou péči, předpěstounskou péči ani péči, která musí předcházet osvojení. Má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově. Pěstounská péče má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově.“ (89/2012 Sb.).

2.1 Náhradní rodinná péče

Pokud soud dítě svěří do náhradní rodinné péče, vyrůstá nadále v přirozeném rodinném prostředí. Nejedná se ovšem o vlastní rodinu, respektive o výchovu biologických rodičů. V české společnosti lze neinstitucionalizovanou péči poskytovat formou poručenství, osvojení, nebo pěstounské péče. Občanský zákoník jasně definuje tyto pojmy.

Poručenství podle § 928 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů vykonává soudem jmenovaná fyzická osoba nebo OSPOD, zejména pokud žádný z rodičů nemůže vůči svému dítěti vykonávat rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Poručník dítě zastupuje, vychovává ho, uspokojuje jeho potřeby, spravuje jeho majetek, respektive vykazuje práva

a povinnosti jako rodič, ovšem nemá k dítěti vyživovací povinnost.

Osvojení, neboli adopce vzniká na základě soudního rozhodnutí, koresponduje s přirozeným rodičovstvím a deklaruje podobný vztah mezi dítětem a osvojitelem, jaký mívá biologický rodič. Soud může také rozhodnout o péči dítěte u budoucích osvojitelů ještě před osvojením, a to v souladu s § 823 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Pěstounství je charakteristické finanční podporou ze strany státu, zastupováním dítěte v běžných záležitostech a zánikem tohoto vztahu dosažením zletilosti dítěte. Pěstounskou péči lze poskytovat rodinou, respektive fyzickými osobami, žijícími v samostatné bytové jednotce, případně právními subjekty, tj. specifickými zařízeními. V současné době dochází k rozvoji a ukotvení nového typu pěstounství na přechodnou dobu, kdy dospělá osoba vykonává péči jako profesi. Předpokladem je poskytovat dítěti vhodné zázemí v náhradním rodinném prostředí, a to pouze po dobu nezbytně nutnou a zároveň být ve spolupráci s biologickými rodiči dítěte. (89/2012 Sb.).

2.2 Zařízení ústavní a ochranné výchovy, ZDVOP

Současná česká společnost směřuje k **prevenci vzniku sociálně-patologických jevů**. V případě nefunkčního prostředí v biologické rodině je snaha intervenovat tak, aby byly nedostatky odstraněny. Při nenaplnění cílů se následně hledají jiné alternativy náhradní rodinné péče. Je-li nařízena ústavní výchova, i nadále se směřuje k tomu, aby dítě pobývalo v zařízení jen po nezbytně nutnou dobu.

Soud nařizuje ústavní nebo ochrannou výchovu dítěti pokud nemůže, případně není vhodné, aby vyrůstalo ve své biologické rodině, případně v náhradní rodinné péči. **Institucionalizovaná péče** probíhá ve zdravotnických, školských nebo sociálních zařízeních a zabývá se jí především **zákon č. 359/199Sb., o sociálně-právní ochraně dětí**, ve znění pozdějších předpisů, dále **zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních** a o změně dalších zákonů, nebo **zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování**, ve znění pozdějších předpisů a **zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách**, ve znění poz-

dějších předpisů, případně **zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách**, ve znění pozdějších předpisů.

2.2.1 Školská zařízení ústavní a ochranné výchovy

Institucionalizovaná péče zastává v nezbytných situacích dětí nezastupitelnou úlohu, pokud nemohou vyrůstat v běžném rodinném prostředí. Česká společnost usiluje o deinstitucionalizaci jako reakci na vysoký počet dětí umístěných v ústavní výchově. Zároveň dochází k transformaci zařízení do menších rodinných skupin, kde spolu děti a vychovatelé žijí, hospodaří s úsilím mj. minimalizovat rizika dětské deprivace.

Příslušný soudní orgán, zpravidla okresní soud, vydá rozsudek o umístění dítěte do konkrétního školského ústavního zařízení. Podle Matouška „*v ústavních zařízeních, tj. v diagnostických a výchovných ústavech, jsou děti s nařízenou ústavní výchovou (v případech, kdy selhává rodina nebo jsou známky sociálního selhávání dítěte), případně s uloženou ochranou výchovou, (kdy děti spáchaly čin, který nelze vzhledem k věku potrestat jinak, nebo mladiství ve věku 15-18 let spáchali čin, na nějž reagoval svým rozhodnutím soud)*“ (Matoušek a kol., 2010, s. 271). V průběhu celého řízení justice úzse spolupracuje především s OSPOD. Institucionální péče bývá poskytována i nezletilým těhotným ženám či matkám a jejich dětem. Zařízení poskytují plné přímé zaopatření a péči v oblasti mj. výchovné, vzdělávací a sociální.

System zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči podle zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních zahrnuje:

Diagnostický ústav přijímá děti na základě rozhodnutí soudu nebo žádosti jeho zákonného zástupce, a to zpravidla na dobu cca 8 týdnů. Provádí kompletní speciální pedagogickou, psychologickou a zdravotní péči, preventivní, poradenskou, edukační a výchovnou činnost. Školní docházka je plněna při zařízení. Odborný personál po dobu pobytu dítěte zpracovává výstupní zprávu s programem rozvoje jeho osobnosti.

Dětský domov (dále jen DD) poskytuje přímé zaopatření dětem zpravidla ve věku od 3 let do zletilosti, případně do 19 let je-li soudem prodloužená ústavní výchova. Pokud se mladí lidé připravují na budoucí povolání prostřednictvím denního studia, mohou v dětském domově setrvat na základě dohody až do 26. roku věku. Dětské domovy jsou rodinného typu, to znamená, že utvářejí prostředí, které co nejvíce přibližuje tradiční rodinu. V bytových jednotkách jsou umístěni chlapci a dívky různého věku, sourozenci jsou zpravidla spolu. Veškerou péči jim poskytují vychovatelé aj. odborný personál v oblastech výchovných, vzdělávacích a sociálních. Školní výuka probíhá v běžných veřejných školách a lékařská péče je dětem zprostředkována ve zdravotnických zařízeních. Ústavní výchova je ukončena na základě soudního rozhodnutí, dovršením 18-ti let, případně 19. rokem věku, nebo ukončením dohody, pokud se nezaopatřená osoba připravovala na budoucí povolání studiem. DD je zpravidla zřizován krajem v samostatné působnosti.

Dětský domov se školou (dále jen DDŠ) je podobný typ zařízení jako DD s tím, že pečuje o děti se závažnými poruchami chování, případně s duševní poruchou nebo soudem uloženou ochrannou výchovou. Při zařízení je provozována základní škola. Pokud by se zlepšilo chování dítěte, může žák po rozhodnutí ředitele přejít do běžné školy. Z DDŠ dítě odchází zpravidla po ukončení povinné školní docházky. Pokud u jedince nepřetrvávají poruchy chování, může navázat na studium v běžných školských zařízeních, případně se uplatnit na trhu práce. V opačném případě je přemístěn do výchovného ústavu. Zřizovatelem DDŠ bývá MŠMT.

Výchovný ústav (dále jen VÚ) je zaměřen na děti starší 15-ti let, případně již 12-ti let. Zařízení poskytuje odbornou péči především dětem se závažnými poruchami chování s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou, a dále dětem, které vyžadují výchovně léčebnou péči. Výchovný ústav se zaměřuje na reedukaci a resocializaci dětí, včetně výchovného, vzdělávacího působení a sociálních dovedností. V rámci zařízení jsou zřizovány školy, kde si děti plní povinnou školní docházku nebo se připravují na budoucí povolání.

Středisko výchovné péče poskytuje služby dětem, případně studujícím nezaopatřeným osobám do 26 let věku s poruchami chování a osobám odpovědným

za jejich výchovu. Jeho cílem je poradenské, terapeutické a diagnostické působení formou ambulantní, celodenní, internátní, případně terénní. Zaměřuje se na výchovné, vzdělávací, speciálně pedagogické, psychologické a sociální oblasti. (109/2002 Sb.)

2.2.2 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

ZDVOP je zařízení sociálně-právní ochrany, které poskytuje ochranu a pomoc dítěti bez péče, nebo ohroženému na zdraví či životě, případně jakoukoliv formou týranému či zneužívanému. Do ZDVOP lze přijmout i dítě které se ocitlo v situaci, kdy jsou relevantně ohrožena jeho základní práva. Zařízení může být zřizováno a provozováno obcí, krajem, nebo pověřenou osobou. *Zařízení, která mohou zřizovat v samostatné působnosti obce a kraje jsou z hlediska výkonu sociálně-právní ochrany velmi potřebná, ať již z důvodu ochrany života, zdraví a příznivého vývoje dětí.* (Novotná a kol., 2002, s. 114). Odbornou činnost řídí MPSV.

Podle Matouška jsou *„krizové služby poskytovány v situaci ohrožení dítěte nebo dospělého, ale i při opětovném sjednocení rodiny poté, co se vrátil ohrožený (ohrožující) člen po dočasném odloučení. Jde o služby krátkodobé, vyžadující rychlé a kvalitní hodnocení rodinné situace profesionálem a kompetenci poskytovat krátkodobou efektivní pomoc.*“ (Matoušek a kol., 2008, s. 196-197).

Dle § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí lze dítě do ZDVOP umístit rozhodnutím soudu **na dobu až šest měsíců**; a to v souladu s § 971, odstavcem 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, v případě kdy rodiče nemohou z vážných důvodů zabezpečit výchovu dětí. Dále lze dítě přijmout na základě žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Ovšem je třeba, aby obecní úřad obce s rozšířenou působností neprodleně podal návrh k soudu na nařízení předběžného opatření, jestliže nezajistil do 24 hodin souhlas rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte s pobytem v zařízení. Žádost může podat také samotný zákonný zástupce dítěte nebo dítě. (359/1999 Sb.). Délka pobytu dítěte na tzv. **„krizovém lůžku“** je krátkodobá, a to nejdéle na 3 měsíce od podání žádosti zákonného zástupce, nebo 6 měsíců od požádání obecním úřadem obce s rozšířenou působností či dítěte. Lhůty lze jedenkrát prodloužit.

Zařízení také poskytuje **výchovnou péči, poradenství, spolupracuje s rodinou a dotčenými orgány**, v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte zpracovaným OSPOD. Krizové služby, jak zdůrazňuje Matoušek, „...*musejí navazovat na terapeutické programy pro jednotlivé dospělé, pro manželské páry i pro celé rodiny. I s pracovníky těchto návazných služeb musí pracovník z "první linie kontaktu" dobře komunikovat.*“ (Matoušek a kol., 2008, s. 196-197). Zároveň zařízení zajišťuje poskytování zdravotních a psychologických služeb a Vágnerová doplňuje, že *“...je třeba pomoci nejen dítěti ale celému rodinnému systému.”* (Vágnerová, 2012, s. 631).

2.2.3 Úskalí a pozitiva institucionalizované péče

Za negativum ústavní výchovy je považována meziresortní roztržičnost problematiky do jednotlivých oblastí a ministerstev. Tato skutečnost ovlivňuje umístění dětí do odlišných typů zařízení během jejich dětství a dospívání, a to od kojeneckých ústavů, respektive dětských center přes dětské domovy, případně výchovné ústavy aj. Děti přicházejí do ústavní péče z diferenciálních důvodů, ať ji z úmrtí rodičů či dosavadní jejich neadekvátní péče, tak především pro poruchy chování u dětí. Během ústavní výchovy často dochází k zpretrhání rodinných vazeb, nedostatku nových citových vazeb a jak dále doplňuje Langmeier s Krejčířovou, dítě si nevytváří citová pouta vůči konkrétnímu člověku a zároveň nedochází k uspokojování individuálních potřeb dítěte natolik jako v rodině. (Langmeier, Krejčířová, 2007).

V institucionalizované péči jsou vytvořeny poměrně kvalitní podmínky pro výchovu dětí a dětem je poskytováno plné přímé zaopatření. Práci s dětmi zajišťuje odborný personál, především pedagogičtí pracovníci, které si neustále doplňují nové vzdělávání prostřednictvím široké škály dostupných kurzů, přednášek, seminářů apod. Sourozence lze umístit společně do jedné rodinné skupiny.

Zařízení jsou zejména rodinného typu, svým vybavením i charakterem uzpůsobené jako život v rodině. Děti si plní jak školní a domácí povinnosti, tak mohou využívat své osobní volno. Dostávají kapesné.

Výhodou **ZDVOP** je možnost rychlé pomoci prostřednictvím i jiných forem přijetí dětí než na základě předběžného opatření nebo rozsudku. Zároveň v případě

zlepšení podmínek v rodině, lze pobyt pohotově ukončit. Maximální počet dětí v ZDVOP je 28 dětí a péče jim je poskytována pouze do dovršení jejich zletilosti, v ústavním zařízení je až 48 a mohou zde pobývat až do 26. roku věku, pokud se připravují na své budoucí povolání prostřednictvím denního studia. Zákon o ústavní a ochranné výchově stanovuje odbornou způsobilost pedagogických pracovníků. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí pro odbornou způsobilost pracovníků ZDVOP odkazuje v pozicích sociálního pracovníka a pracovníka v sociálních službách na požadavky vzdělání vyplývající ze zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

3 Dětský domov a ZDVOP v Nové Vsi u Chotěboře

3.1 Charakteristika lokality

Kraj Vysočina má pět okresů, mj. Havlíčkův Brod. V celém regionu spravuje celkem 14 školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči. Výchovné ústavy se školským vzděláváním jsou v gesci MŠMT. Zároveň zřizuje 6 ZDVOP s tím, že 2 zařízení jsou při dětských domovech, 1 při dětském centru, 1 při centru pro děti a rodinu a dále 2 při fondu ohrožených dětí (tzv. „Klokánky“). Tato zařízení při centrech jsou určeny především pro děti do tří let věku a zařízení při dětských domovech jsou zpravidla pro děti starší tří let.

Pod okres Havlíčkův Brod o rozloze 1 265 km² spadá 120 obcí, z toho tři obce s rozšířenou působností. Cíleně byl pro výzkumné šetření zvolen okres Havlíčkův Brod, ve kterém je ojedinělý dětský domov i ZDVOP. Tato pobytová zařízení představují jak výkon ústavní výchovy, tak sociálně-právní ochrany dětí a jednou z příčin jejich volby ve výzkumném šetření je i osobní zkušenost v těchto zařízeních. Grafické znázornění zařízení v kraji Vysočina je v Příloze č 1.

3.2 Dětský domov

DD Nová Ves u Chotěboře je ojedinělé zařízení ústavní výchovy v okrese Havlíčkův Brod. Zřizovatelem je Kraj Vysočina. Péči o děti zajišťuje již od roku 1952. Cílem DD je zařízení rodinného typu, které vytváří prostředí substuuující přirozené rodinné zázemí. Děti vyrůstají v jedné ze čtyř rodinných skupin v počtu šesti až osmi, o které pečují vychovatelé, muž a žena. Upřednostňuje se společné soužití sourozenců.

Běžný chod rodinné skupiny probíhá v samostatné bytové jednotce. Děti mají dvoulůžkové pokoje, dalšími místnosti jsou obývací pokoj, kuchyň s jídelnou, koupelna a toaleta. Děti si plní školní povinnosti. Dále se všichni rodinní příslušníci starají o domácnost, včetně přípravy jídel, úklidu a péče o oděvy. Zároveň společně hospodaří s finančním rozpočtem a učí se znát hodnotu peněz.

V rodinných skupinách C a D jsou děti starší 15-ti let vedeny k značné samostat-

nosti a přípravě na budoucnost po odchodu z ústavního zařízení. Samostatně si kupují potraviny a vaří si. Veškeré platby si zaúčtovávají a předávají vychovatelům.

Děti jsou v písemném, telefonickém i osobním kontaktu s rodinnými příslušníky i osobami blízkými. Většinou mají děti svůj mobilní telefon, ovšem mohou využívat i telefonování z pevné linky. Za dětma mohou přijet známí na návštěvu, nebo dítě může trávit víkendy a prázdninový čas na pobytě u nich. Děti jsou zapojovány do běžné společnosti, docházejí do různých školských a zájmových organizací. Lékařská péče jim je zajišťována u pediatrů aj. odborníků z okolí.

3.3 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Do ústavní výchovy lze děti přijmout po rozhodnutí soudu. Docházelo tak k situacím, kdy například do DD přišlo samo dítě v těžké životní situaci, ovšem vzhledem k legislativě bylo následně hospitalizováno v nemocničním zařízení. DD mohl takovému jedinci poskytnout pomoc až po vydání pravomocného soudního rozsudku. V Nové Vsi u Chotěboře při DD vzniklo v listopadu 2011 ZDVOP, které již může poskytnout ochranu dětem v akutních případech okamžitě, a to i na žádost samotného dítěte, případně rodiče, jestliže se ocitli v náhlé krizové situaci. V mnoha případech může jít o pomoc krátkodobého charakteru, kterou lze řešit s osobami zodpovědnými za výchovu, OSPOD aj. subjekty a není tedy ani potřeba odebírat dítě z rodiny na základě soudního řízení.

Smyslem zařízení je **zabezpečit včasnou pomoc dětem, které se v akutní situaci ocitly bez péče, nebo jsou ohroženy na zdraví či životě, týrané, zneužívané aj. ZDVOP preferuje zájem o děti, ochranu jejich práv a jmění a zabezpečuje jejich základní životní potřeby.** Poskytuje **odborné sociálně-právní poradenství, zajišťuje lékařskou, psychologickou aj. péči, spolupracuje s rodinou a dotčenými orgány.** Jak vyjádřila Gulová, „*mezi metody sociální práce patří mj. krizová intervence, kdy vnitřní a vnější spouštěče krizí ohrožují život jedince i celých skupin a pokud člověk nenachází ve svém prostředí pomocné mechanismy, je zde sociální pracovník, který situaci řeší*“. (Gulová, 2011, s. 57). **Multidisciplinární tým** tvoří ředitelka, sociální pracovnice, pracovnice v sociálních službách, vychovatelé, psycholog, vedoucí a provozní zaměstnanci.

ZDVOP v Nové Vsi u Chotěboře pečuje o děti zpravidla od dvou let věku do zletlosti. Přijímány jsou na základě rozhodnutí soudu, dále na žádost rodičů, OSPOD, případně samotného dítěte. Dětem je poskytována péče a pomoc v oblasti výchovné, vzdělávací a sociální s přihlédnutím k jejich individuálním potřebám. ZDVOP má smluvně zajištěnou externí lékařskou a psychologickou pomoc. (Vnitřní řád, 2013). Právě cílem psychoterapie, jak Pöthe uvádí, „...je úleva od psychického utrpení, náprava osobních vztahů a sociálního chování prostřednictvím vnitřní psychické změny. Kvalita sociálního fungování a psychického zdraví v dospělosti hodně závisí na tom, jak se "nalomený" vývoj znovu nastartuje a jakým směrem se bude ubírat.“ (Pöthe, 2013, s. 124).

V Nové Vsi u Chotěboře je ZDVOP provozován ve dvou bytových jednotkách o velikosti 5+1 a 3+1. Funguje v obecním domě, odděleně prostorově i personálně od ústavního zařízení. Všichni členové těchto rodinných skupin jsou aktivně zapojeni do chodu domácnosti, dbají na správné hygienické návyky a na školní i volnočasové činnosti. Studium i zájmové kroužky jsou plněny mimo ZDVOP ve veřejných školách a dostupných organizacích.

Financování celého provozu vychází z vícezdrojového modulu s tím, že největším zdrojem je státní příspěvek. Během tříletého provozu zařízení byla v Nové Vsi u Chotěboře poskytnuta pomoc 76-ti dětem a jejich rodinám. Ve výzkumném šetření je pozornost zaměřena na zmapování rodinného prostředí, ze kterého přišly děti do ZDVOP v Okrese Havlíčkův Brod, respektive v Nové Vsi u Chotěboře v období od listopadu 2011 do listopadu 2014. Zároveň je důraz kladen na podnět, na základě kterého byly děti do tohoto zařízení umístěny. (Výroční zpráva, 2012)

4 Praktická část

V následující části práce jsou uvedeny životní příběhy sedmi dětí, které byly v období od listopadu 2011 do listopadu 2014 klienty ZDVOP při DD v Nové Vsi u Chotěboře. Informace pro psaní těchto příběhů byly získány ze spisové dokumentace klientů, v některých případech i od nich samotných. Klienti přicházejí do ZDVOP většinou již ve vyšším věku a tak chybí často přesná data z oblasti osobní, školní a sociální anamnézy. Pro naplnění výzkumného cíle je však stěžejní oblast anamnézy rodinné. Proto je jí věnována největší pozornost. Informačním zdrojem byly v tomto směru ve většině případů rozsudky soudů, případně zprávy OSPOD a jiné. Přidána je vždy i stručná charakteristika dítěte, jeho "hodnocení" v rámci pobytu ve ZDVOP, případně pokud došlo k nařízení ústavní výchovy v rámci pobytu v DD. Zde bylo čerpáno nejvíce z pedagogických deníků vychovatelů, případně z psychologických či jiných posudků.

Cílem šetření této práce je zjistit z jakého prostředí děti do ZDVOP v okrese Havlíčkův Brod přicházejí a na základě jakého podnětu jsou přijímány. Z toho vyplývá i to, zda děti z nefunkčních rodin zůstávají v institucionální výchově nebo nikoliv. Proto byly sestaveny výzkumné otázky, které pomohou přiblížit se zkoumanému cíli.

Případy byly zvoleny náhodně, tj. s dětmi různého věku, které si prošli ZDVOP. V celé práci je využita kombinovaná výzkumná strategie s technikami sekundární analýzy dostupných dat a kazuistikami. Výše zmíněné techniky pomohou zpřehlednit a více do hloubky prozkoumat dané případy, na které se práce zaměřuje.

4.1 Harmonogram postupu

Přípravná fáze – Zpočátku práce byly sestaveny cíle, kterých chce autor ve své práci dosáhnout. Dále probíhal sběr dat, zdrojů a knižních publikací pro vypracování teoretické a praktické části. Zdroje potřebné k sestavení praktické části byly čerpány přímo v ZDVOP při Dětském domově v Nové Vsi u Chotěboře.

Realizační fáze – V této fázi již došlo k seznámení se zmíněným výzkumným vzorkem ve spolupráci s výše uvedeným zařízením. Dále se na základě získa-

ných zdrojů postupně začaly vypracovávat kazuistiky, které jsou stěžejní pro vypracování praktické části.

Vyhodnocovací fáze – Zde došlo k vyhodnocení získaných poznatků, které se nashromáždily během výzkumu.

Výzkumné otázky jsou:

- 1. Přichází děti do zařízení především na základě podnětu obecního úřadu obce s rozšířenou působností, respektive OSPOD?**
- 2. Jsou umísťovány děti do ZDVOP v první řadě pro rodinné problémy vycházejících od rodičů?**
- 3. Zůstávají děti z nefunkčních rodin v institucionalizované výchově?**

Veškerá dokumentace dětí byla poskytnuta v ZDVOP při Dětském domově Nová Ves u Chotěboře, kde je provozována sociálně-právní ochrana dětí. Veškeré osobní údaje o dětech a jejich rodinách jsou fiktivní a jsou zpracovány v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

4.2 Analýza dokumentů

Cílem analýzy sekundárních, respektive již vypracovaných dokumentů bylo zodpovědět **výzkumné otázky**:

- Přichází děti do zařízení především na základě podnětu obecního úřadu obce s rozšířenou působností, respektive OSPOD?**
- Zůstávají děti z nefunkčních rodin v institucionalizované výchově?**

Technika byla provedena v souladu s Hendlem (Hendl, 2005) se záměrem zachytit a analyzovat potřebné informace, a to se souhlasem zařízení, dětí a jejich zákonných zástupců.

Zdrojem zkoumaných dostupných pramenů se staly osobní spisy dětí a oficiálních dokumenty ZDVOP při DD Nová Ves u Chotěboře v tištěné podobě, především pak výroční zprávy z roku 2012 a 2013. Zároveň byly údaje čerpány z internetových stránek ZDVOP (<http://www.ddnv.cz/zdvop>). Následně byla provedena selekce textů a jejich vyhodnocení s přihlédnutím k cíli výzkumného šetření.

Z výše uvedených textů vyplývá, že děti lze umístit do ZDVOP v souladu s § 42, odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů na základě těchto 4 variant:

- 1) na základě rozhodnutí soudu,
- 2) na základě žádosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností,
- 3) na základě žádosti zákonného zástupce dítěte, nebo
- 4) požádá-li o to dítě.

V Kraji Vysočina je celkem 6 takovýchto zařízení, ovšem v okrese Havlíčkův Brod je ojedinělé ZDVOP při DD Nová Ves u Chotěboře. Během 3 letého působení poskytlo výše uvedené zařízení péči a ochranu celkem 76 dětem a jejich rodinám.

V období od listopadu 2011 do listopadu 2014 si požádalo z vlastní iniciativy o pobyt v ZDVOP 11 dětí, z toho 6 dívek. Dále o umístění 14 dětí, z toho u 3 chlapců, žádali rodiče, se kterými byla následně sepsána dohoda o umístění dítěte. Soud rozhodl vždy usnesením o předběžném opatření s tím, že se 4 děti, 3 chlapci a 1 dívka, „předávají do péče ZDVOP při DD Nová Ves u Chotěboře“. Ostatním 47 dětem, respektive 27 chlapcům a 20 dívkám bylo poskytnuto plné přímé zaopatření v ZDVOP na základě žádosti OSPOD. Zejména z osobní dokumentace dětí vyplývá řada podstatných údajů, týkajících se jejich rodinné situace i následné pomoci. Ke konci listopadu 2014 zůstalo v zařízení celkem 22 dětí (9 chlapců a 13 dívek), zbylé děti byly již vráceny zpět do původního rodinného prostředí, nebo byly přemístěny do jiného vhodného zařízení ústavní výchovy. Do původní rodiny se vrátilo celkem 35 dětí (17 chlapců a 18 dívek), a to především následně s doporučením návštěv zařízení poskytujících odborné ambulantní služby. Jeden chlapec byl dle rozhodnutí příslušného okresního soudu přemístěn do diagnostického ústavu pro mládež a 19-ti dětem, 11 chlapcům 8 dívkám byla na základě rozsudku nařízena ústavní výchova v Dětském domově Nová Ves u Chotěboře. Ze spisů dále vyplynulo, že přestup ze ZDVOP při DD Nová Ves u Chotěboře do místní ústavní výchovy dětem prospělo zejména v celkové adaptaci na prostředí, kdy nedocházelo ke změně okolního prostředí, kamarádů, školských a volnočasových zařízení, lékařské péče aj.

Prostřednictvím následujících kazuistik bude pozornost zaměřena na důvodnost jejich pobytu v zařízení sociálně-právní ochrany dětí, respektive zda jsou děti umísťovány do ZDVOP v první řadě pro rodinné problémy vycházejících od rodičů.

4.3 Kazuistiky

Kazuistika č. 1 - Chlapec L. H. (v době přijetí do ZDVOP 13 let)

Chlapec byl přijat do ZDVOP v srpnu 2012 společně se svými sestrami. Spisová dokumentace jako důvody pro umístění do zařízení uvádí následující problémy: Špatné bytové podmínky, pracovní zaneprázdněnost otce, zanedbávaná péče matky a zdravotní stav babičky (matky otce). V červnu 2013 byla chlapci i jeho sestrám nařízena ústavní výchova a byl umístěn v dětském domově.

Popis rodinné situace:

Chlapec se narodil v roce 1999, jako druhý z pěti sourozenců. Věk matky při narození chlapce byl 25 let, věk otce při narození dítěte 27 let. Chlapec má o šest let starší, již zletilou sestru, která žije s babičkou (matkou matky), u které byla v pěstounské péči. Dále má o rok mladší sestry (dvojčata), které jsou s ním umístěny v dětském domově, a o 12 let mladšího nevlastního bratra, který je v současnosti v dětském centru. Rodiče se rozvedli. Nezletilé děti byly svěřeny do péče matky, otci bylo stanoveno výživné. Rozvodem rodičů se ještě zhoršila dlouhodobě problematická situace v rodině. Nad výchovou dětí byl stanoven soudní dohled, který vykonávalo vždy oddělení OSPOD, v jehož správním obvodu se matka s dětmi zrovna nacházela.

Po rozvodu rodičů zůstala matka s dětmi v místě trvalého pobytu. Z bytu se však v květnu 2012 museli vystěhovat, protože matka řádně nehradila náklady na bydlení. Nějakou dobu pobývala matka s dětmi u své známé. Děti zde však neměly vhodné bytové podmínky, musely i za špatného a chladného počasí přespávat ve stanu. Péče o děti byla ze strany matky nedostatečná. Děti neměly pevný denní a stravovací režim, dostatek podnětů pro svůj rozvoj a pro plnění povinné školní docházky. Od července 2012 byly děti u babičky (matky otce), která však nebyla vzhledem ke svému zdravotnímu stavu schopna o ně dlouhodobě pečovat. Matka nedokázala pro děti zajistit řádné bydlení a neprojevovala o ně

zájem. Proto byly děti, mimo nejmladšího ročního syna, v srpnu 2012 se souhlasem matky umístěny do ZDVOP. Do zařízení je dovezl otec, který také neměl vhodné podmínky pro převzetí dětí do své péče. Matka bydlela poté nějaký čas v domově pro matky s dětmi, následně se přestěhovala ke svému novému partnerovi. I nejmladší syn byl nakonec matce pro nedostatečnou péči odebrán a umístěn v dětském centru.

Vzhledem ke skutečnosti, že oba rodiče nebyli schopni svým dětem zajistit řádnou výchovu a výživu a poskytnout jim odpovídající péči, byla chlapci i jeho sestřím v červnu 2013 nařízena ústavní výchova. S touto skutečností oba rodiče souhlasili. Děti zůstali v Dětském domově v Nové Vsi u Chotěboře, pouze byli přemístěni ze ZDVOP do dětského domova. Oba rodiče udržují s dětmi kontakt. Matka spíše telefonický. Otec i osobní. Bere si děti na víkendové a prázdninové pobyty, které jsou realizovány u jeho matky. Otec je rozvedený, pracuje jako zedník, je zajištěn vlastním příjmem. Výživné, které mu bylo na děti stanoveno, řádně platí. Po umístění dětí do ZDVOP platí výživné do dětského domova. Matka je znovu provdaná, nezaměstnaná. Na úřadu práce se nevidovala, nevyřídila si sociální dávky, nemá tedy žádný příjem. Finančně ji podporuje nový manžel. Má zdravotní problémy, které však dostatečně neřeší. Snaží se zlepšit svojí bytovou otázku a najít si zaměstnání.

Pobyt ve ZDVOP, následně v DD:

Chlapec má snížený intelekt v pásmu lehké až středně těžké mentální retardace. Je dlouhodobě sledován v dětské psychiatrické ambulanci, trvale medikován. Vzhledem ke svým schopnostem je dobře orientován, bez potíží naváže kontakt, komunikaci. Je hyperaktivní, neklidný, neposedný. Jeho výchova a výuka je z tohoto důvodu náročnější. Vyžaduje stálý dohled dospělé osoby. Chlapec ukončil Základní školu a Praktickou školu v Chotěboři. Na závěrečném vysvědčení měl celkový průměr 1,52. Ve školním roce 2014/2015 začal navštěvovat SOU v Čáslavi, obor stravovací a ubytovací služby. Učení zvládá v rámci svých možností dobře. Domácí přípravu nezanedbává, připravuje se ochotně. Ví, co se má učit, jaké má úlohy. Ve škole je chválen, jak co se týká chování, tak pro jeho přístup k učení.

Chlapec je klidné, mírné povahy, nevyvolává konflikty. Je kamarádský, s vrstev-

níky vychází dobře, je ochoten pomoci mladším dětem. Velice pěkně se chová ke svým sestrám, mezi sourozenci je patrná silná citová vazba, mají se rádi a vzájemně si pomáhají. Mezi dětmi se někdy stává terčem posměchu pro svůj nižší intelekt, tyto situace se však učí zvládat a řešit. K dospělým se chová slušně, respektuje je. Svoje povinnosti si plní, je třeba ho však kontrolovat a upozorňovat na případné nedostatky. Má rád přírodu a pobyt v ní. Ve škole navštěvoval přírodovědné kroužky a keramiku. Má rád pohyb, jezdí na kole, zapojuje se do míčových her, v zimě bobuje a sáňkuje. Umí hrát běžné dětské společenské hry, zapojuje se i do rukodělných a výtvarných činností, do drobných oprav v rámci rodinné skupiny a do domácích prací.

Prognóza:

Z důvodu nepříznivé situace v rodině nařízena ústavní výchova. Po ukončení povinné školní docházky chce nastoupit na učební obor pomocné kuchařské práce. Mezi jeho zájmy patří vaření, rád pomáhá v kuchyni.

Kazuistika č. 2 - Dívka L. CH. (v době přijetí do ZDVOP 17 let)

Dívka byla přijata do zařízení v říjnu 2011 ve věku blízkém zletilosti. Jde o jednu z prvních klientek ve ZDVOP při DD Nová Ves u Chotěboře. Před nástupem do ZDVOP kontaktovala kurátora pro děti a mládež na příslušném městském úřadě. Obrátila se tam o pomoc, protože nebyla již schopna zvládat situaci ve své rodině. Dívce byly nabídnuty možnosti řešení její životní situace. Dívka i přesto trvala na tom, že chce opustit svojí rodinu a souhlasila se svým umístěním do ZDVOP. Do zařízení přijela sama, bez doprovodu. Jako důvody k podání žádosti o přijetí do ZDVOP uvedla následující problémy - neshody s matkou, bytová, finanční a psychická situace v rodině. V prosinci 2011 byla dívce nařízena ústavní výchova a přešla do DD.

Popis rodinné situace:

Dívka se narodila v roce 1994, věk matky při jejím narození 28 let, věk otce 34 let. V roce 1995 do rodiny přibyl syn. Do deseti let žila dívka v úplné rodině, s rodiči a bratrem. V roce 2004 se rodiče z důvodu dlouhodobých neshod a alkoholismu otce rozvedli. Děti byly svěřeny do péče matky, otcí bylo stanoveno výživné.

Rodina začala být řešena oddělením péče o rodinu a děti v roce 2011 z důvodu velmi špatné sociální situace. Rodina často měnila bydliště, což se mimo jiné velmi negativně odráželo i na vzdělávání dětí. Obě děti často měnily školy, rodiče je v souvislosti se stěhováním vždy přehlašovali z jedné školy na druhou. Dalším problémem byly velké počty neomluvených hodin, které byly zaviněny především špatnou finanční situací rodiny- nedostatek peněz na školné, dojíždění do školy, internát apod. Časté stěhování rodiny bylo zapříčiněno především neplacením nájemného.

Špatnou finanční situaci rodiny ještě zhoršoval fakt, že s rodinou nadále žil otec, i když byli rodiče formálně rozvedeni. Jediným příjmem rodiny byl plat matky. Matka neuměla s penězi řádně hospodařit, rodinný rozpočet byl navíc stále zatížen alkoholismem otce a jeho dluhy. Rodiče se o výchovu a vzdělávání dcery nezajímali. Dokonce dceři naznačovali, že po ukončení povinné školní docházky již do školy chodit nemusí. V rodině byl upřednostňován syn a dívka byla nucena zastávat funkci pomocníka v domácnosti. S rodinou se dívka příliš nestýká. Otec v minulosti pracoval jako dělník v zemědělství, nyní je nezaměstnaný, bez vlastního příjmu. Není evidován na úřadu práce, nepobírá žádné sociální dávky. Matka pracuje jako prodavačka.

Pobyt ve ZDVOP, následně v DD:

Dívka je veselá, klidná a kamarádkové povahy. Je samostatná, pracovitá. Umí si udržet pořádek ve svých věcech, své pracovní a školní povinnosti si zodpovědně plní. Aktivně se zapojuje do dění rodinné skupiny, ve které žije, i do akcí celého domova. Umí dobře vystupovat na veřejnosti, je komunikativní, někdy až příliš výřečná. Dokáže mluvit o svých pocitech, rychle navazuje kontakt, zajímá se o dění kolem sebe. S dívkou nebyly doposud žádné závažné výchovné problémy. Umí dobře hospodařit s penězi, její finanční gramotnost je na velmi dobré úrovni. Je zodpovědná. Při příchodu do ZDVOP měla díky rodičům dluh u zdravotní pojišťovny. Prostřednictvím brigád si vydělala a ušetřila peníze a dokázala sama dluh uhradit. Zvládá nakupování, orientuje se v cenách a kvalitách zboží. Bez potíží cestuje běžnými dopravními prostředky (dojíždění do školy).

Dívka je zdravá, bez zdravotních omezení, nemocná bývá zřídka. Kouří cigarety. Jiné návykové látky u ní prokázány nebyly. Dívka absolvovala devět ročníků po-

vinné školní docházky. Po jejím ukončení vystřídala několik škol a učilišť. Všude však pouze na chvíli, pak se rodina buď přestěhovala, nebo bylo studium dívce ukončeno z důvodu velkých absencí. Dívka sama o sobě zájem o studium měla, nebyla však rodinou podporována. V sedmnácti letech byla stále studentkou prvního ročníku učiliště. Po příchodu do ZDVOP nastoupila, do SOU v Čáslavi, obor prodavačka. Tento studijní obor úspěšně ukončila a získala výuční list. Dívka se chce i nadále vzdělávat, proto si podala přihlášku, na stejné SOU, tentokrát obor řezník-uzenář a ke studiu ve školním roce 2014/2015 nastoupila. Svoje školní povinnosti si řádně plní, přípravu nezanedbává, je svědomitá. Ze strany vyučujících nejsou k dívce žádné negativní připomínky.

Dívka je velmi kamarádká, optimisticky naladěná, usměvavá. Proto je velmi oblíbená nejen mezi dětmi, ale i mezi dospělými. Umí řešit konflikty, v případě potřeby ustoupí a udělá kompromis. Spory nevyvolává. Nemá žádné vyhraněné záliby, nenavštěvuje žádný zájmový kroužek. Ráda se zapojuje do sportovních aktivit i do společenských her. Umí se postarat o mladší děti, hrát si s nimi. Ráda sleduje televizi, především různé seriály. V poslední době navštěvuje taneční zábavy a hudební festivaly. Do domova se vrací včas a v pořádku. S rodinou se stýká příležitostně. Když odjíždí mimo dětský domov, navštíví občas matku. S tou je také v telefonickém kontaktu. Dívka měla již přítele, ke kterému jezdila na víkendy. Tento vztah však ukončila. V zařízení ji nikdo nenavštěvuje. Dívka se v domově cítí dobře, otevřeně mluví o tom, že je ráda, že se sem dostala, že může dělat a zažívat věci, které pro ni dříve byly nedostupné. Vyhovuje ji jasné, strukturované prostředí, ve kterém může dobře prospívat.

Prognóza:

Dívka měla velký zájem o nařízení ústavní výchovy, zejména z důvodu úspěšného ukončení studia učebního oboru prodavač. Pobyt v ZDVOP byl možný realizovat nejdéle do dovršení 18-ti let. Dívka má zároveň zájem rozšířit si své vzdělání dále o obor řezník, uzenář.

Kazuistika č. 3 - Chlapec T. S. (v době přijetí do ZDVOP 11 let)

Chlapec byl přijat do ZDVOP v červnu 2013. Jako důvod pro přijetí jsou v žádosti uvedeny "problémy v rodině". Nyní žije v dětském domově, protože mu v dubnu 2014 byla nařízena ústavní výchova.

Popis rodinné situace:

Chlapec se narodil v roce 2001 do úplné rodiny, matce bylo 24 let, otci 41 let. Chlapec má o dva roky mladší sestru. Pro špatnou sociální situaci rodiny a výchovné potíže byly obě děti v roce 2007 z rodiny odebrány a byla jim nařízena ústavní výchova. Děti byly umístěny v dětském domově. V roce 2010 byla dětem ústavní výchova zrušena a chlapec i jeho sestra byli předáni do péče pěstounky, se kterou udržovali kontakt od roku 2009. Pěstounka o děti řádně pečovala, mezi ní a chlapcem vznikla velká citová vazba. Po nějakém čase však začaly s chlapcem výchovné problémy. Začal krást věci i peníze, lhát, údajně i negativně působit na mladší sestru. Pěstounka si s těmito potížemi nedokázala sama poradit, a proto dala chlapce "za trest" do ZDVOP. Původně pouze na letní prázdniny. Pak si ho už však zpátky domů nevzala a podala žádost o zrušení pěstounské péče. Této žádosti soud v dubnu 2014 vyhověl a chlapci byla nařízena ústavní výchova. Mladší sestra nadále zůstává v pěstounské péči. Tuto skutečnost chlapec těžko snáší, chybí mu sestra a rodinné zázemí. K pěstounce má pěkný vztah, hovoří o ní jako o matce. Dlouho doufal, že si ho vezme zpátky, prožil v tomto směru velké zklamání. Biologická matka se o chlapce téměř vůbec nezajímá, občas jí chlapec telefonuje, z její strany však iniciativa nevychází. Chlapce nenavštěvuje. Pravidelný telefonický kontakt udržuje s pěstounkou a zprostředkovatelsky také s mladší sestrou. Biologický otec zemřel v roce 2011.

Pobyt ve ZDVOP, následně v DD:

Chlapec je introvertně laděný, nejistý v sociálních situacích, zažívající opakovaná zklamání v interpersonálních vztazích především s dospělými osobami. Proto je vůči dospělým ostražitý, udržuje si odstup. Je uzavřený, nesvěřuje se, nedůvěřuje. Jeho výchova je složitější, je konfliktní, urážlivý a nepořádný. Používá vulgární slova, kouří. Je nezodpovědný, ztrácí peníze na jízdenky a školní potřeby. Rád si přivlastňuje cizí věci, krade, často si vymýšlí. Musí mít stálý dohled a kontrolu, jinak by si neplnil svoje povinnosti. Vychovatele a jiné autority zkouší, kam až může zajít. Potřebuje pevné hranice a pravidla.

Navštěvuje základní školu, nyní je žákem sedmé třídy. Ve většině předmětů má průměrný prospěch. Jeho domácí příprava na vyučování je minimální, často zapomíná pomůcky a úkoly. Ve vyučování se často nesoustředí, je roztěkaný, vy-

rušuje. Má tendenci komentovat vše, co se ve třídě děje. Při větší pílí by měl na lepší výsledky. Problémem je i jeho chování ve škole. Nerad se podřizuje autoritám, k učitelům je drzý, odmlouvá. V kolektivu třídy se moc neprojevuje, mezi spolužáky není moc oblíbený.

Chlapce lze charakterizovat jako "problémové dítě". Do všech povinností se musí nutit, ať už se jedná o úklid, osobní hygienu či přípravu do školy. Bývá často středem konfliktů s ostatními dětmi, které sám běžně vyvolává. Je škodolibý, bezohledný. Při větších konfliktech se projevuje agresivně, například rozhazuje věci, tluče do zdi, do nábytku. Dětem někdy i vyhrožuje. Často se chová povýšeně, rád někoho verbálně "shazuje". Má tendenci vychovávat mladší děti. Rád někoho komanduje, chce, aby bylo vše podle něj. Nerad se o něco dělí. Není proto mezi dětmi příliš oblíbený.

Svoji sestru i pěstounku má rád. Mluví o nich hezky. Udržuje s nimi telefonický kontakt. K vychovatelům se chová účelově, pokud cítí výhody nebo odměnu je spolupracující a ochotný. V opačném případě je negativistický, vzdorovitý, laxní k plnění povinností. V sociální interakci je chlapec nejistý, neochotný, ostýchavý, často se brání přímému kontaktu. Tuto nejistotu se snaží maskovat právě pomocí agresivního chování vůči dětem i dospělým. Vzhledem k prožitému zklamání z pěstounské rodiny, udržuje od ostatních odstup, aby se vyhnul dalšímu emočnímu zranění. Komunikační schopnosti jsou na dobré úrovni, někdy je až příliš upovídaný. Nerad se však svěřuje, o svých pocitech a o svém prožívání nemluví. Zajímá se především o sport, aktivně se v rámci dětského domova zapojuje do všech sportovních aktivit. Vyhledává také různé tvůrčí činnosti, rád maluje. Prostřednictvím těchto aktivit vyjadřuje svoje pocity a potřeby.

Prognóza:

Nařízení ústavní výchovy z důvodu nezájmu péče ze strany pěstounky. Po adaptování se na prostředí dětského domova je jeho chování problematické z hlediska respektování řádu, psaných i nepsaných pravidel a stupňuje se. Chlapec dosud neabsolvoval diagnostický pobyt, a proto mu bude zprostředkován, zejména pro komplexní posouzení jeho osobnosti a zpracování odborného přístupu pro „práci“ s ním.

Kazuistika č. 4 - Dívka D. N. (v době přijetí do ZDVOP 9 let)

Dívka byla přivezena do ZDVOP v březnu 2013. Žádost o umístění do ZDVOP byla podána příslušným OSPOD. Jako důvod pro umístění dítěte v zařízení je uvedeno, že se nepodařilo zajistit péči rodičů ani nikoho jiného z příbuzných a proto se nezletilá ocitla v obtížné životní situaci, kterou bylo třeba řešit právě umístěním do ZDVOP. Do zařízení byla přivezena starší sestrou. V srpnu 2013 jí byla nařízena ústavní výchova a přešla do dětského domova.

Popis rodinné situace:

Dívka se narodila v roce 2004. Rodiče žili jako druh a družka. Věk matky při narození dcery byl 36 let, věk otce 40 let. Dívka má polorodou, o 17 let starší, sestru. Rodina byla od počátku sociálně slabá. Otec dívky nepracoval, žili pouze z matčiných dávek. Asi po roce soužití vyhodila matka otce z domu a od té doby žila s dcerami sama. Byla evidována na úřadu práce a pobírala sociální dávky. Starší dcera rodinu po dosažení zletilosti opustila a odstěhovala se k příteli.

Na skutečnost, že dívka vyrůstá v nevhodném a nepodnětném prostředí, upozornila orgán sociálně právní ochrany dítěte ředitelka základní školy, kam dívka docházela. Dívka žila s matkou v polorozbořeném domě, zdi byly podmáčené, napadené plísní, kuchyň i koupelna neudržovaná. Matka často konzumovala alkohol, o dceru se nestarala. Dívka neměla doma často ani co jíst, byla zanedbaná, neosvojila si běžné hygienické návyky. Situace se vyhrotila hospitalizací matky v nemocnici, kdy dívka pobývala různě po sousedech. Dívka byla orgánem sociálně právní ochrany dítěte předána do péče starší sestry, která zároveň požádala o svěřením dívky do pěstounské péče. Po čtyřech měsících se ale obrátila na OSPOD s tím, že výchovu mladší sestry nezvládá a chce ji umístit do nějakého zařízení nebo vrátit zpět do místa trvalého bydliště. Tam však nebyl nikdo, kdo by se o dívku postaral. Hrozilo tak, že se ocitne zcela bez přístřeší a bez potřebné péče. Byla ohrožena nejen na vývoji, ale i na zdraví či životě. Proto soud nařídil předběžné opatření, kterým byla dívka předána do ZDVOP.

Matka je ve špatném zdravotním stavu (neléčený diabetes, po amputaci dolní končetiny, karcinom prsu), což ji společně s nevhodnými bytovými podmínkami péči o dceru znemožňuje. Často bývá hospitalizována, a když je propuštěna do domácí péče, pobývá po "kamarádkách a známých", protože není v současné

době schopna samostatného života. Otec je neznámého pobytu, trvale hlášen na adrese podatelny jednoho městského úřadu. O dívku se nikdy nezajímal ani se na její výchově nepodílel. Dívka ho v podstatě ani nezná. Výživné soud otci nestanovil, protože předpokládal, že by svojí vyživovací povinnost stejně neplnil a matka by byla kvůli tomu krácena na dávkách státní sociální podpory. Nejbližší osobou je pro ni starší sestra, se kterou je v pravidelném telefonickém i osobním kontaktu.

Pobyt ve ZDVOP, následně v DD:

Dívka je šikovná, bystrá, živějšího temperamentu. Je drobná, působí mladším dojmem. Zdravotní omezení nemá, nemocná nebývá. Je klidné, tiché povahy. Má sklony k zádumčivosti, o všem hodně přemýšlí. Někdy se projevuje lítostivě. Ráda se pomazlí, chybí jí rodina. Její rozumové schopnosti odpovídají věku.

Navštěvuje pátý ročník základní školy. Ve škole s ní nejsou žádné výchovné problémy. Učivo zvládá. Na konci čtvrté třídy měla vyznamenání. Připravuje se svědomitě. Zajímá se o sport. V obci se aktivně se zapojuje do "Sokola", ve škole chodila na kroužek aerobiku, dále provozuje atletiku. Má ráda i výtvarné činnosti a četbu. Hraje na flétnu.

Dívka je povahově spíše introvertní, uzavřená. Emoce příliš neprojevuje. Vzhledem k disharmonickému rodinnému prostředí je vnitřně nejistá, nepřilíš sebevědomá. Její komunikační schopnosti jsou však na dobré úrovni, dokáže navázat a udržet sociální kontakt. Citově je fixována zejména na starší sestru, k matce má ambivalentní postoj. O kontakt s matkou příliš nestojí, ale obává se o její zdraví. Je kamarádká, s vrstevníky vychází dobře. K dospělým je slušná, respektuje je, uznává autoritu. Potřebuje stabilní prostředí s jasně vymezenými rolami a pravidly. Svoji budoucnost si nedokáže představit, nejraději by se vrátila, ke své setře, to však není zcela reálné. Možnost náhradní rodiny prozatím odmítá, raději chce zůstat v dětském domově.

Prognóza:

Nařízena ústavní výchova, kde se velmi dobře adaptovala. Je v častém kontaktu se svojí sestrou, dojíždí za ní na víkendové či prázdninové pobyty. Začala být také v kontaktu se svojí matkou, avšak setkávají se s ní pouze, pokud to zdra-

votní stav matky umožňuje, a to v době její hospitalizace ve zdravotnickém zařízení. V blízké době se bude konat případová konference, které se účastní nezletilá dívka, její matka a osoby blízké. Dívka má zájem setrvat v ústavní výchově, její sestra, vzhledem k problematickému chování v minulosti, má zájem být v kontaktu s dívkou, nicméně náhradní rodinnou péči odmítá.

Kazuistika č. 5 - Chlapec T. S. (při přijetí do ZDVOP 17 let)

Chlapec přišel do ZDVOP ve věku blízkém zletilosti v červnu 2013 v doprovodu staršího bratra a pracovnice OSPOD. Důvodem bylo to, že byl rodiči ponechán zcela bez prostředků, aniž by se rodiče zajímali, zda má kde bydlet, co jíst, zda chodí do školy. V listopadu 2013 mu byla nařízena ústavní výchova a byl přemístěn do dětského domova. Po dosažení zletilosti mu byla ústavní výchova prodloužena po dobu přípravy na budoucí povolání. Chlapec však nakonec z dětského domova na vlastní žádost odešel na dlouhodobý pobyt zpět k matce a studium nedokončil.

Popis rodinné situace:

Chlapec se narodil v roce 1995. Vyrůstal v úplné rodině s rodiči a dvěma bratry. Starší bratr se od původní rodiny již osamostatnil a žije si svůj život. Mladší bratr stále zůstává v biologické rodině. I přes úplnost rodiny, neprožil chlapec šťastné dětství. Rodina je poznamenána špatnou finanční situací. Rodiče neuměli hospodařit s penězi a i když oba chodili do zaměstnání, často se stávalo, že rodina neměla na živobytí. Děti musely chodit půjčovat peníze a jídlo po sousedech. Situaci ztěžoval alkoholismus otce a kuřáctví obou rodičů. Platy rodičů jsou zatíženy exekucemi a dluhy. Rodina se často stěhovala "za lepším". To negativně působilo i na děti (časté střídání škol, noví kamarádi) Rodiče chlapce nepřiměřeně fyzicky i psychicky trestali. Chlapec evidentně nevyrůstal ve zdravém harmonickém prostředí, důsledkem dlouhodobého psychického strádání bylo i noční pomočování, kterým v dětství dlouho trpěl.

Poslední stěhování rodiny vyústilo v přijetí chlapce do ZDVOP. Rodiče se odstěhovali pouze s nejmladším synem a chlapce ponechali v místě původního bydliště bez prostředků. Chlapec pobýval určitou dobu v jejich starém bytě, pak se však musel vystěhovat. Od té doby žil v podstatě jako bezdomovec. Přespával po kamarádech, u staršího bratra v zaměstnání, v parku a podobně. Neměl ná-

hradní oblečení, neměl zajištěnou hygienu. Do školy docházel 10 km pěšky nebo přespával v parku. Prostředky na autobus neměl. S dojížděním do školy měl chlapec potíže již dříve. Pokud rodiče neměli peníze, nechávali oba mladší syny doma a absenci jim omlouvali údajnými nemocemi. To, že rodiče nechali chlapce nezajištěného, se odrazilo i na jeho zdravotním stavu. Chlapec neměl peníze na jídlo, na obědy ve školní jídelně. Výrazně zhubl, zeslábl. Rodiče se o něj vůbec nezajímali, bylo jim úplně jedno kde je a jak vše zvládá. Proto se nakonec rozhodl zajít na "sociálku" a svoji situaci nějak řešit. V jeho konání ho podpořil jeho starší bratr, který sám měl s daným problémem osobní zkušenost, protože i jeho matka v 16-ti letech vyhodila z bytu a musel se o sebe postarat sám. Pracovnice OSPOD nabídla chlapci jako jednu z možností řešení jeho situace umístění do ZDVOP. Tato alternativa se i chlapci jevila jako nejlepší, proto ji přijal a sám požádal o přijetí do ZDVOP. V zařízení byl od začátku spokojen, chápal pobyt zde jako možnost na "normální" spokojený život a na získání odborné kvalifikace. Proto souhlasil i s nařízením, později s prodloužením, ústavní výchovy a s přechodem do DD.

Na rodiče byla podána žaloba za přečin ohrožování výchovy dítěte a zanedbání povinné výživy. Rodiče porušili svoji povinnost pečovat o chlapce, čímž ohrozili jeho rozumový, citový a mravní vývoj. S rodiči se chlapec zpočátku nestýkal, ani o ně nejevil zájem. Když matka volala, nechtěl s ní ani hovořit. Jediný, s kým byl v kontaktu, byl starší bratr, který ho v zařízení několikrát navštívil. Situace se však nakonec neočekávaně změnila. Chlapec navázal kontakt s matkou, nejprve telefonický, poté i osobní (návštěvy u matky doma). Začal projevovat přání z DD odejít, což v červnu 2014 uskutečnil a odešel na dlouhodobý pobyt k matce.

Pobyt dítěte ve ZDVOP, následně v DD:

Chlapec byl klidný, někdy až flegmatické povahy. Potřeboval vedení a kontrolu. Svoje povinnosti si plnil dle momentální nálady, někdy svědomitě, jindy ledabyle. Proto bylo třeba na něj dohlížet a jasně mu vymezovat hranice a pravidla, na případné nedostatky ho stále upozorňovat. K dospělým se choval slušně, respektoval je, neodmlouval. Také s vrstevníky vycházel dobře, byl kamarádský, dobře navazoval nové sociální kontakty a vztahy. Nezavdával důvody ke konfliktům. Byl pozitivně naladěný, působil jako "pohodář". Prožitá rodinná situace, ho

však jistě psychicky poznamenala.

Po přijetí do ZDVOP začal po letních prázdninách dojíždět do SOU v Čáslavi, obor řezník, uzenář. Jeho přístup ke školním povinnostem nebyl od začátku příliš dobrý. Samostatně se nepřipravoval, školní povinnosti sám od sebe neplnil. Do školy docházel někdy pozdě, měl i nějaké neomluvené hodiny. Po odchodu k matce, poslal do školy dopis, že ukončuje studium. Nedokončil tedy ani druhý ročník a nelze předpokládat, že někdy v budoucnosti ještě školu dostuduje. Chlapec neměl žádné vyhraněné zájmy, nenavštěvoval žádný kroužek ani ve škole ani v DD. Volný čas trávil spíše pasivně, poslechem hudby, sledováním TV nebo jen tak "s kamarády".

Chlapec býval po dobu pobytu v DD často nemocný, což mohl být následek špatného zdravotního stavu z doby, když žil jako "bezdomovec", i následek zanedbání péče rodičů. Byla mu prokázána epilepsie, z tohoto důvodu začal být trvale medikován. Velkým problémem chlapce bylo kouření a zneužívání marihuany. Chlapec byl pravidelný uživatel THC od svých 12 let. Během pobytu v DD chtěl chlapec svůj problém závislosti na návykové látce řešit, proto se začal dobrovolně léčit. Odchodem z DD přestal chlapec do poradny ocházet.

Prognóza:

Narízená ústavní výchova byla dovršením 19. roku věku ukončena. Chlapec se vrátil do rodiny. U biologických rodičů byl již během ústavní výchovy, a to na základě žádosti matky. V této době již i přes započatou ambulantní léčbu podléhá opětovnému užívání návykových látek. Zájem o studium a odbornou pomoc nemá, tíhne k vrstevníkům žijícím na okraji společnosti.

Kazuistika č. 6 - Dívka H. Z. (při přijetí do ZDVOP 16 let)

Dívka byla přijata do zařízení v září 2012. Přivezena byla svými adoptivními rodiči. Dohoda o přijetí dítěte do zařízení, podepsána jak dívkou i jejími zákonnými zástupci, uvádí jako důvod pro umístění záškoláctví, nerespektování a vzdor vůči autoritě. Umístění nezletilé do ZDVOP bylo považováno za důvodné i příslušnou pracovnící OSPOD, a to zejména pro stupňující se výchovné problémy dívky a zhoršujícího se vztahu s adoptivními rodiči. V prosinci 2013 se dívka vrátila do adoptivní rodiny.

Popis rodinné situace:

Dívka se narodila v roce 1997. Do 7 let věku vyrůstala společně s o rok mladší sestrou v biologické rodině. Tato rodina byla disfunkční, patologická. Rodiče péči o děti zanedbávali. Biologická matka naváděla dcery ke krádežím, sama byla nakonec později i ve výkonu trestu odnětí svobody. Otec byl alkoholik, agresivní na matku i dcery. Dívka si rodiče pamatuje, nic bližšího však o nich neví. V kontaktu s nimi není. Po odebrání z rodiny byly sestry umístěny postupně ve dvou dětských domovech. V deseti letech věku byla dívka společně se svojí sestrou adoptována. Adoptivní matka pracuje jako zdravotní sestra, otec pracuje ve stacionáři pro zdravotně postižené. V rodině v době osvojení dívek byla již jedna adoptovaná dívka, sestry tak získaly nevlastní sestru.

Adaptace na adoptivní rodinu probíhala zpočátku dobře, dívka byla v rodině spokojená, nebyly s ní výraznější výchovné potíže. S vzrůstajícím věkem se začaly objevovat problémy, především záškoláctví a vzdorovitost. Adoptivní rodiče se snažili situaci řešit, dívka proto byla vyšetřována příslušnými odborníky (pedagogicko psychologická poradna, psycholog, psychiatr). Po afektu vzteku musela být v roce 2009 krátkodobě hospitalizována v psychiatrické léčebně. Další hospitalizace následovaly. Adoptivní rodiče vnímají za "spouštěč" potíží moment, kdy ve škole dívka probírala otázky náhradní rodinné péče. Dívce začalo vadit, že vyrůstá v adoptivní rodině, začala se stavit do opozice, přestala respektovat domácí pravidla, odmítala školní docházku, začala se toulat s různými partami, chtěla utíkat za biologickou matkou. Dívka několikrát utekla z domova, kdy o sobě nedala nějaký čas vědět. Adoptivním rodičům citelně dávala najevo, že u nich nechce žít. Rodiče se snažili situaci řešit a problémy dcery zvládnout. Od roku 2011 byla rodina v péči OSPD, především kvůli záškoláctví. Situace v rodině se nadále zhoršovala až do stavu, který rodiče popisují jako "nezvladatelný". Proto zažádali o umístění dívky do ZDVOP. Dívka sama opakovaně vyjadřovala přání, že chce raději do dětského domova než žít s adoptivními rodiči.

Pobyt ve ZDVOP:

Dívka byla v programu pro děti vyžadující okamžitou pomoc od září 2012 do prosince 2013, tedy rok a dva měsíce. Poté si ji převzali zpět do své péče adoptivní rodiče.

Chování dívky během pobytu ve ZDVOP bylo často velmi problematické, dívku bylo nutné hospitalizovat i na psychiatrickém oddělení. Tato hospitalizace trvala asi dva měsíce, dívka podstoupila skupinové i individuální terapie a byla medikována. Po ukončení hospitalizace bylo patrné mírné zlepšení dívčiných potíží. Dokonce začala uvažovat o tom, že by se chtěla vrátit domů.

Dívka měla na svůj věk nevyrovnanou a nevyzrálou povahu. Nevěděla, co chce. Byla náladová, drzá, urážlivá, vzdorovitá. Často si vymýšlela. Ve vztahu k dospělým dokázala jednat účelově. Prosazovala si své, i když věděla, že poruší stanovená pravidla a hranice. Při jakémkoliv pokusu o domluvu, reagovala podrážděně a odmítavě, přestala komunikovat. Neuměla se přizpůsobit novým situacím. Jevila se spíše jako introvertní, úzkostná, často negativistická. V minulosti byla vyšetřována i pro sebepoškozující tendence a suicidální myšlenky. Byla silnou kuřačkou, experimentovala i s marihuanou, pila alkohol. Vyjadřovala svoji touhu po svobodě a volnosti. Sexuální život zahájila předčasně, již před příchodem do zařízení. Pokud chtěla, uměla být velmi šikovná. Především v kuchyni jí práce bavila, pomáhala při přípravě jídel a servírování. Dokázala se hezky postarat o mladší děti. Zajímal se o hudbu, sama hrála na flétnu, kytaru i na jiné nástroje. Ráda a pěkně malovala, aktivně sportovala (fotbal, basket, box).

Při přijetí do ZDVOP byla žákyní 9. ročníku ZŠ. Se školou byly od začátku problémy. Nechtěla se učit, ve škole byla drzá na vyučující, nedbala jejich pokynů, neplnila zadané úkoly. Její školní příprava byla minimální, ke školním povinnostem byla téměř apatická. Bylo jí zcela jedno, jaké má známky a vysvědčení. Její prospěch byl proto velmi špatný (propadala v pololetí z několika předmětů) i přes to, že její rozumové schopnosti se jeví jako průměrné nebo lehce podprůměrné. Po ukončení povinné školní docházky byla přijata na SOU, obor kuchař-číšník. Pro studium jí ovšem chybí výraznější motivace, sama by raději nastoupila rovnou do práce jako barmanka.

Vzhledem ke své povaze, měla dívka potíže při navazování hlubších, trvalejších kamarádských vztahů. Při výběru kamarádů inklinovala spíše ke starším chlapcům a "problémovějším" dívkám. Se svými vrstevnicemi si příliš nerozuměla. V kolektivu nebyla příliš oblíbená. Kontakt navazovala obtížně, v sociální interakci byla nejistá.

Během pobytu ve ZDVOP byla dívka ve stálém telefonickém kontaktu s adoptivními rodiči. Ti ji společně s mladšími sestrami také navštěvovali a brali si ji na víkendové či prázdninové pobyty domů. Spolupráce rodičů a ZDVOP byla po celou dobu oboustranně fungující. Chování dívky i její prospěch se během pobytu ve ZDVOP zlepšily, došlo i k urovnání vztahů s adoptivní rodinou. Pobyt dívky v zařízení lze proto hodnotit jako efektivní. Některé potíže s chováním a emocemi mohou u dívky přetrvávat v souvislosti s dospíváním a citovou deprivací v dětství. Psychiatrické vyšetření však považuje za pravděpodobný také disharmonický vývoj osobnosti směrem k emočně nestabilní či disociální poruše. Proto je třeba s dívkou nadále soustavně takticky a citlivě pracovat, v případě potřeby vyhledat odbornou péči. V současné době rodina selhala a dívka se v říjnu 2014 vrátila zpět do zařízení na vlastní žádost.

Prognóza:

Návrat do rodiny. Ambivalentní výchova adoptivních rodičů selhává, v zařízení se osvědčilo vyhrazení kompetencí a pravidel. Dívka chce dosažením 18. roku věku opustit rodinné prostředí a žít si vlastním životem, byť má zkreslené informace o samostatném životě se zodpovědným přístupem k pravidlům společnosti.

Kazuistika č. 7 - Dívka M. U. (při přijetí do ZDVOP 12 let)

Dívka přišla do ZDVOP v říjnu 2013 v doprovodu pracovnice OSPOD. Přijata byla společně se svojí mladší sestrou. Jako důvod pro přijetí dívky do zařízení uvádí spisová dokumentace hospitalizaci pečující osoby - pěstounky v nemocnici.

Popis rodinné situace:

Dívka se narodila v roce 2011. Je nejstarší z pěti sourozenců. Má mladší sestru, která je s ní ve stejném zařízení, dále pak tři mladší bratry, kteří jsou umístěni v "Klokánku". Biologičtí rodiče neplnili svoje zákonné povinnosti, o děti nepečovali a neměli vyhovující podmínky pro jejich výchovu. Po odebrání dětí z rodiny, byly dívky svěřeny do péče babičky ze strany matky, mladší chlapci byli umístěni do institucionální péče. Rodiče mají soudem stanovenou vyživovací povinnost, kterou však neplní. Péče babičky o dívky byla zpočátku hodnocena jako bezproblémová, bohužel pak došlo ke zhoršení jejího zdravotního stavu, což se odrazilo i v jejích možnostech zvládat svěřenou funkci pěstounky. Péči o sestry

přenechala bez vědomí OSPOD svému synovci, který s nimi žil ve společné domácnosti. Strýc o dívky řádně nepečoval, dívky byly zanedbané, špinavé, hladové. Zhoršoval se jejich školní prospěch, narůstaly výchovné potíže. Později byla prokázána i skutečnost, že strýc dívku sexuálně zneužíval, za což byl odsouzen k trestu odnětí svobody. Protože babička nebyla vzhledem ke svému zdravotnímu stavu a opakovaným hospitalizacím způsobilá zajistit řádnou výchovu nezletilých dívek, bylo předběžným opatřením nařízeno jejich předání do ZDVOP. Dále byl podán návrh na zahájení řízení o nařízení ústavní výchovy, v dané věci však nebylo ještě rozhodnuto. Babička projevuje i nadále zájem vzít si děvčata zpět do pěstounské péče. Existuje však důvodná obava, že nebude vzhledem ke svému věku a zdravotnímu stavu schopna poskytnout nezletilým řádné zaopatření a výchovné vedení. S biologickou matkou udržují dívky občasný telefonický kontakt, výjimečně osobní (návštěva). Matka žije s novým přítelem a jejich sociální poměry jsou velmi špatné. S biologickým otcem se dívka víceméně nekontaktuje. Nejintenzivnější vazbu má na babičku, která je v současnosti také jediná, která má zájem se o ni starat a dát jí i její sestře domov a citové zázemí. Dívka ji považuje spíše za svojí matku. Je jí vděčná za to, že o ně chce pečovat a chce jí dle svých možností co nejvíce pomáhat. Byla by ráda, kdyby si babička vzala i mladší bratry, se kterými je v telefonickém a písemném kontaktu. Děti mají mezi sebou velmi silné emoční vazby.

Pobyt ve ZDVOP:

Dívka je ve ZDVOP více jak rok a i nadále není jisté, jaké bude řešení její životní situace v budoucnosti. Dívka by si přála vrátit se k babičce, akceptovala již ale i možnost, že jí bude nařízena ústavní výchova a zůstane v DD. Má realistický náhled na svoji rodinnou situaci.

Dívka je tichá, pracovitá, pravdomluvná, nemá výchovné potíže. Ve ZDVOP se adaptovala, zapojuje se do chodu domácnosti i do aktivit zařízení, svědomitě si plní svoje povinnosti. Působí starším dojmem, je spíše vážná, introvertně laděná, občas lítostivá, smutná. Její chování je často až příliš "dospělé", což může pramenit z toho, že ve své rodině byla zvyklá, přebírat roli dospělého a starat se o mladší sourozence, když rodiče "nefungovali". Komunikace jí obtíže nedělá, umí navázat a udržet sociální kontakt, její vyjadřování je na dobré úrovni.

Dívka má zdravotní problémy- silné záchvaty kašle, pro které musela být i hospitalizována v nemocnici. Lze předpokládat, že tyto záchvaty mají psychosomatický původ, proto je dívka v péči psychologa. Trápení jí dělá také její vzhled. Ve dvou letech ji pokousal pes (jizvy v obličeji). Pro tuto skutečnost se někdy stává terčem posměchu, umí mu již však docela dobře čelit a zvládat ho. S vrstevníky vychází dobře, konflikty nevyvolává. Naopak má snahu případné konflikty druhých urovnat. Je ochotná, ráda pomůže druhým. Je na ni spolehnutí. K dospělým je slušná, respektuje je.

Navštěvuje sedmý ročník základní školy. Její prospěch je dobrý a odpovídá jejím rozumovým schopnostem. Školní povinnosti si plní samostatně a svědomitě. Vyhraněné zájmy dívka nemá, žádný kroužek nenavštěvuje. Inklinuje spíše k pasivnímu trávení volného času (poslech hudby, sledování TV, četba).

Jako problém se začal během pobytu ve ZDVOP jevit zhoršující se psychický stav dívky. Dívka se začala projevovat úzkostně, měla nízké sebevědomí a obavy z budoucnosti. Stále se cítí zodpovědná za vše, co se v rodině stalo (mladší sestra i babička jí to někdy vyčítají). Pro depresivní ladění a suicidální myšlenky byla předána do péče psychiatra. Nadále zůstává i v péči psychologa. Bylo by dobré, kdyby se celá situace ohledně ústavní výchovy a pěstounské péče již vyřešila. Nejasná budoucnost je pro dívku stresující a zhoršuje to její psychický stav. V současné době babička zemřela. A dívka i se svojí mladší sestrou byly hospitalizovány v psychiatrické nemocnici, z důvodu neshod mezi sourozenci (mladší sestra vyčítá, že jsou v zařízení zásluhou dívky).

Prognóza:

Nařízení ústavní výchovy. V kontaktu zejména s pěstounkou a babičkou, která měla vážné zdravotní problémy a zemřela. Zájem ze strany rodičů není žádný, jedná se o osoby bez přístřeší. Snaha upevnit sourozenecké vazby a umístit je společně do jednoho zařízení. Pravděpodobnost úspěšné zprostředkování náhradní rodinné péče je mizivá z důvodu psychických problémů dívek i velkého počtu dětí (pět sourozenců).

Závěr

Fenomén ohrožených dětí a sociálně-právní ochrana v naší společnosti prochází významnou proměnou a je řešena ve **statutu národních strategií ČR**. Pokud nemohou být děti z rozličných důvodů vychovávány v primární rodině, upřednostňuje se umístit je do náhradní rodinné péče nebo dočasně do ZDVOP, případně následně do systému ústavní a ochranné výchovy.

Bakalářská práce popisuje teoretický rámec náhradní výchovy s popsáním péče o ohrožené děti v sousedních zemích, a to ve Slovensku a v Polsku. Před umístěním dítěte do ústavní péče by měla být ve spolupráci s OSPOD nabídnuta jiná alternativa výchovy dítěte v rodinném prostředí, případně v ZDVOP. V práci je **nastíněna problematika systému péče o děti v ČR se zaměřením na ZDVOP**, včetně zastřešujících resortů rodinné politiky, náhraní výchovy a role OSPOD, a to vše v souladu s platnou legislativou. Po stránce praktické byly nastíněny časté problémy dětí přicházejících do ZDVOP v Nové Vsi u Chotěboře, včetně využívaných možností jejich umístění.

Cílem práce bylo zmapovat rodinné prostředí, ze kterého přicházejí děti do ZDVOP v období od listopadu 2011 do listopadu 2014 v okrese Havlíčkův Brod a zjistit na základě jakého podnětu jsou přijímány. Ve výzkumném šetření byla prostřednictvím kombinované strategie, respektive analýzy dokumentů prezentováno ZDVOP v Nové Vsi u Chotěboře, včetně kazuistik dětí ze zařízení.

Z šetření výzkumné otázky č. 1 vyplynulo, že **děti do výše uvedeného zařízení přicházejí především na základě podnětu obecního úřadu obce s rozšířenou působností, OSPOD**. Dále z výzkumného vzorku vyplývá, že děti byly do ZDVOP umístěny také **na žádost zákonného zástupce, na vlastní žádost se souhlasem zákonného zástupce**. Přijetí dětí na základě soudu se z kazuistik neuskutečnilo, avšak z analýzy dokumentace Evidence dětí ZDVOP v Nové Vsi u Chotěboře je zřejmé, že 2 děti byly umístěny do zařízení předběžným opatřením příslušných okresních soudů.

Druhou výzkumnou otázkou byly zjišťovány důvody přijetí dětí do zařízení, respektive zda jsou děti umísťovány do ZDVOP v první řadě pro rodinné pro-

blémy vycházející od rodičů. Z výzkumu je patrné, že **děti přicházely do zařízení právě pro nefungující rodinné zázemí**, které pramenilo od rodičů. Rodiče nebyli totiž schopni zajistit řádnou výchovu, což mělo za následek až špatný vliv na sociální, somatický a psychický vývoj jejich dětí. Naproti tomu z analýzy dokumentace, konkrétně z žádostí o umístění dítěte do zařízení vyplynulo, že se téměř každé desáté přijaté dítě dostává do ZDVOP z důvodu problémového chování ze strany dítěte. V tomto případě bylo zjištěno převážně záškoláctví, nerespektování zákonných zástupců a porušování jasně daných pravidel.

Třetí výzkumná otázka zjišťovala, zda děti z nefunkčních rodin setrvávají v institucionalizované výchově. Ze zkoumaných podkladů je patrné, že **z převážné většiny opravdu setrvávají děti z nefunkčního rodinného prostředí v ústavní péči. V menší míře děti odcházejí zpět do rodin, ať již biologických, nebo „náhradních“.**

Na základě zjištěných informací je zřejmé, jaký vliv na umístění do zařízení mají **výchovné spory a celkové problémy rodiny**, a to nejen po stránce bytové, finanční a podobně. Je důležité uvědomit si důležitost spolupráce různých organizací, které se spolupodílí na řešení situace rodiny tak, aby nemuselo dojít k institucionalizované výchově. Zároveň je ovšem také patrné, že pokud rodiče nemají zájem a snahu, tak se těžko pracuje na sanaci rodiny a následnou otevřenou alternativou pomoci se nabízí náhradní rodinná péče nebo ústavní výchova.

V kazuistikách byly prezentovány osobní zkušenosti i potřeby dětí, které dětství prožívaly v nefunkčních primárních rodinách. ZDVOP poskytovalo plné přímé zaopatření, odbornou pomoc a podpůrné zázemí směřující k celkovému rozvoji svých svěřenců. Zařízení rodinného typu kladlo důraz na správné hygienické návyky, finanční gramotnost, domácí práce a studijní povinnosti. Zároveň dětem realizovalo rozmanité sportovní a kulturní vyžití. ZDVOP spolupracovalo s potřebnými subjekty, především s OSPOD, soudy, Krajským úřadem Kraje Vysočina, nestátními organizacemi, probační a mediační službou, Policií ČR, odborníky (psycholog, pediatr atd.) a rodinami dětí.

Zpracovaná práce přinesla zajímavý náhled na problematiku pomoci dětem, které se nacházejí v aktuální krizové situaci. V posledních letech jsou zařízení

sociálně-právní ochrany preferovanější před ústavní péčí v gesci školství. ZDVOP v Nové Vsi u Chotěboře vede děti k prosperitě a odpovědnosti v rámci svých možností a charakteru zařízení. Z práce je patrné, že jsou ZDVOP a OSPOD silnými partnery při práci s dětmi umístěnými v tomto typu zařízení. Současná legislativa „startuje“ do praxe standardy práce obou těchto sekcí, avšak metody pro potřebnou spolupráci jsou jen okrajově nastíněny. Zároveň proces odchodu dětí z výše uvedeného typu zařízení se tolik nezakládá na konkrétních problémech jedinců a následném casemanagementu, nýbrž celého systému. Přínosem této práce není pouze zmapování ZDVOP nýbrž uvědomnění si tolik potřebných kroků směřujících k profesionalizaci kvalitně vedené práce s ohroženými dětmi a následnému zavedení těchto poznatků do praxe ZDVOP v Nové Vsi u Chotěboře a všech zainteresovaných profesí. Bakalářská práce dále tedy poslouží jako podklad pro práci multidisciplinárního týmu. Výsledky, které vplynuly z výzkumného šetření, otvírají prostor pro následná doporučení:

Zaměřit pozornost na metodické vedení dětí mimo jiné v oblasti sociální politiky, zabývat se rozbořem otázek návazných sociálních služeb a seznamovat je s různými postupy možných situací, včetně společného reflektování.

Odborný personál ZDVOP by měl vést děti k orientaci v systému sociálně-právní ochrany dětí a poskytovat dětem ve spolupráci s externisty odborné semináře. Například nácvikem sociálních dovedností a hraním rolí si děti mohou osvojit dovednosti týkající se postupů při vyhledávání pomoci v těžké životní situaci, postupů v praktických dovednostech, například jak hospodařit s penězi nebo rozšíření povědomí o svých právech a povinnostech.

Vzhledem ke skutečnosti, že vypracované standardy kvality ZDVOP jsou na počátku zavádění do praxe, je třeba apelovat na **získávání povědomí o dobré praxi**. V tomto ohledu je potřebné úzce spolupracovat s OSPOD především na realizaci individuálních plánů dětí.

Seznam použité literatury

- 1) GULOVÁ, Lenka. Sociální práce pro pedagogické obory. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1.
- 2) HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- 3) LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. Vývojová psychologie. Praha: GRADA, Dotisk 1., 2007. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
- 4) MATĚJČEK, Zdeněk a kol. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 183 s. ISBN 80-7178-304-8.
- 5) MATOUŠEK, Oldřich a kol. Metody a řízení sociální práce. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 384 s. ISBN 978-80-7367-502-8.
- 6) MATOUŠEK, Oldřich a kol. Sociální práce v praxi. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. 352 s. ISBN 80-7367-818-0.
- 7) MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008, 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
- 8) NOVÁK, Ondřej a kol. Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013. 259 s. ISBN 978-80-87455-15-9.
- 9) NOVOTNÁ Věra a FEJT Vladimír. Sociálně-právní ochrana dětí. 1. vyd. Praha: UJAK, 2009. 254 s. ISBN 978-80-86723-77-8.
- 10) NOVOTNÁ, Věra a kol. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, komentář. 2. vyd. Praha: Linde, 2002. 306 s. ISBN 80-86131-31-9.
- 11) NOVOTNÁ, Věra. 2001. Sociálně-právní ochrana dětí. 1. vyd. Praha: Institut pro místní správu Praha, 2001. 82 s. ISBN neuvedeno.
- 12) PÖTHE, Peter. Emoční poruchy v dětství a dospívání. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. 168 s. ISBN 978-80-247-4585-5.
- 13) RASER, Jamie. Jak vychovávat děti, se kterými se dá žít. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 144 s. ISBN 80-7178-459-1.
- 14) ŠPECIÁNOVÁ Šárka. Sociálně-právní ochrana dětí. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 36 s. ISBN 978-80-86991-27-6.

- 15) VÁGNEROVÁ, Marie. Psychopatologie pro pomáhající profese. 5. vyd. Praha: Portál, 2012. 872 s. ISBN 978-80-262-0225-7.

Články

- 16) LANGSTEIN, Karol a ŠPENIK, Branislav. Úloha mesta Banská Bystrica v sociálnoprávnej ochrane detí, s. 7-11. In: Přenos zkušeností v oblasti fungování system péče o ohrožené děti z pohledu spolupráce jednotlivých aktérů na místní úrovni. Pardubice: SKP-Centrum, 2013. Sborník příspěvků z konference 25.11.2013.

Časopisy

LITOMISKÁ, Lucie. Sociálně-právní ochrana dětí. Čtrnácti deník Cevro: č. 3/2012. [online]. 7.12.2012 [cit. 2014 - 12 -15]. Dostupné z WWW: http://www.cevro.cz/web_files/soubory/237072/237940_D_cs_14denik_2012_3.pdf

Internetové odkazy

- 17) Dětský domov rodinného typu. Trnava, Slovensko [online]. [cit. 2014 - 12 - 10]. Dostupné z WWW: <http://www.detsky-domov.phtml?id5=10036>
- 18) Dom Dziecka w Cieszynie [online]. [cit. 2014 - 12 -14]. Dostupné z WWW: http://www.domdziecka.kx.pl/?page=o_nas
- 19) Právní úprava náhradní rodinné péče v Polsku [online]. [cit. 2014 - 12 -11]. Dostupné z WWW: <http://www.nadacesirius.cz/soubory/prilohy/pravni-uprava-nahradni-vychovy-polsko.doc>

Legislativa a vnitřní předpisy

- 20) ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: Sbírka zákonů České republiky. 2006, částka 37, s. 1259 - 1289. ISSN 1211-1244.
- 21) ČESKO. Zákon č. 109 ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: Sbírka zákonů České republiky. 2002, částka 48, s. 2982 - 2983. ISSN 1211-1244.

- 22) ČESKO. Zákon č. 209/1992 ze dne 21. února 1991 Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících In: Sbírka zákonů České republiky. 1992, částka 41, s. 1073 – 1087. ISSN neuvedeno.
- 23) ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, v úplném znění změn a doplňků. In: Sbírka zákonů České republiky. 1999, částka 111. s. 7662 – 7681. ISSN neuvedeno.
- 24) ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. února 2012, Občanský zákoník. In: Sbírka zákonů České republiky 22. 3. 2012, roč. 2012, částka 33, ISSN 1211-1244.
- 25) Kolektiv autorů. Kolektiv autorů. Výroční zpráva 2012. Nová Ves u Chotěboře: Dětský domov, 2013. 35 s.

Seznam prostudované literatury související s tématem

- 1) ARCHER, Caroline. Dítě v náhradní rodině. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 119 s. ISBN 80-7178-578-4.
- 2) BĚLÍK, Václav. Tvorba odborné práce. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. 65 s. ISBN 978-80-7041-503-0.
- 3) BEZOUŠKA, Petr a PIECHOWICZOVÁ, Lucie. Nový občanský zákoník. Ostrava: Anag, 2013. 375 s. ISBN 978-80-7263-819-2.
- 4) BOŤOVÁ, Antonie a kol. Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice. 1. vyd. Brno: Triada - poradenské centrum, 2008. 68 s. ISBN 978-80-254-3353-9.
- 5) JANSKÝ, Pavel. Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. 169 s. ISBN 80-7041-114-7.
- 6) KOVAŘÍK, Jiří. Náhradní rodinná péče v praxi. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 167 s. ISBN 80-7178-957-7.
- 7) MATĚJČEK, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994. 98 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.
- 8) MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
- 9) PACNEROVÁ, Helena a ZELENDA KUPCOVÁ Adéla. Vybraná témata vychovatelské praxe: inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy. 1. vyd. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, 2012. 136 s. ISBN 978-80-87652-59-6.
- 10) PASÁKOVÁ, I; ŠALÁTOVÁ, J; RUDOLFOVÁ, A: Průvodce pěstounskou péčí u nás a v zahraničí. Praha: Sdružení SOS dětských vesniček, 2013. ISBN 978-80-905641-3-8.
- 11) POLÁKOVÁ, Hana. Správní řád v praxi ředitelů škol a školských zařízení. 1. vyd. Žďár nad Sázavou: Fakta, 2005. 215 s. ISBN 80-902614-5-0.

Časopisy

- 12) Listy sociální práce. Informační a odborný časopis pro sociální pracovníky. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, č. 0/2013. 25 s.
- 13) Sociální práce/sociálna práca. Děti a náhradní výchovná péče. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, č. 2/2003. 192 s. ISSN 1213-624.

Články

- 14) BECHYŇOVÁ, Věra. 1962 - Pomoc dětem ohroženým odebráním z rodiny / Věra Bechyňová. - 2 fot. In: Moderní vyučování. -- ISSN 1211-6858. -- Roč. 13, č. 2 (2007), s. 14-15.
- 15) HRUBÁ, Jana. Máme systém péče o ohrožené děti, nebo jen změť aktivit? / Jana Hrubá In: Učitelské listy: Nezávislý měsíčník. ISSN 1210-7786. -- Roč. 15, č. 7 (2007/2008), s. 5-6.
- 16) JEŽKOVÁ, Renata. Reforma ústavní péče: pohled z MŠMT / Renata Ježková In: Učitelské noviny. -- ISSN 0139-5718. -- Roč. 114, č. 8 (2011), s. 12-13.
- 17) Psycho - sociální souvislosti u znevýhodněných dětí. -- Fot., tab., grafy. -- In: Sociální práce. -- ISSN 1213-6204. -- Roč. 11, č. 2 (2011), s. 2-164.
- 18) ŠOSTÁ-SKOVAJSOVÁ, Simona. Přehled zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc / Simona Šostá-Skovajsová. In: Sborník příspěvků z konferencí Ústavu pedagogických a psychologických věd a Dětského centra Čtyřlístek z let 2008-2010. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2012. ISBN 978-80-7248-755-4. -- s. 219-227.

Internetové odkazy

- 19) BUBLEOVÁ, Věduna a kol. Základní informace o náhradní rodinné péči [CD-ROM]. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. Požadavky na systém: Adobe Acrobat Reader. ISBN 978-80-87455-01-2. [online]. [cit. 2014 - 12 -14]. Dostupné z:
http://www.nahradnirodina.cz/informace_o_nahradni_rodinne_peci_ke_st_izeni.html.

Legislativa a vnitřní předpisy

- 20) ČESKO. Ústavní zákon České národní rady č. 1 ze dne 16. prosince 1992 Ústava České republiky. In: Sbírka zákonů České republiky. 1993, částka 1, s. 3 – 16. ISSN neuvedeno.
- 21) ČESKO. Zákon č. 2 ze dne 16. prosince 1992 Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: Sbírka zákonů České republiky. 1993, částka 1, s. 17 – 23. ISSN neuvedeno.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Obrázek: Přehled ZDVOP v Kraji Vysočina rozdělené dle okresů

Obrázek č. 1: Přehled ZDVOP v Kraji Vysočina rozdělené dle okresů

- ZDVOP při DD Nová Ves u Chotěboře
- ZDVOP při Trojlístku Kamenice nad Lipou (dříve DD)
- ZDVOP při DD Senožaty
- ZDVOP Klokánek zřízený FOD v Bystřici n. P.
- ZDVOP Klokánek zřízený FOD (v obci nedaleko Telče)
- ZDVOP při Dětském centru Jihlava

Dostupné na: >, <http://www.edb.cz/Regiony.aspx?kraj=VYS> (upraveno)